

WOJNA POLSKO-ROSYJSKA

1919-1920

Zbigniew Andrzej Judycki

WOJNA
POLSKO-ROSYJSKA
1919-1920
Słownik biograficzny

Pod redakcją Tadeusza Skoczka

Warszawa 2020

Recenzja naukowa
prof. zw. dr hab. Wiesław Hładkiewicz
prof. zw. dr hab. Norbert Kasperek

Posłowie
Tadeusz Skoczek

Projekt okładki
Maksymilian Judycki

Współpraca
Fundacja Polonia Semper Fidelis

ISBN 978-83-66640-19-1

Wydawnictwo Naukowe Muzeum Niepodległości
Identyfikator Wydawnictwa 42 700
X Pawilon Cytadeli Warszawskiej
ul. Skazańców 25; 01-532 Warszawa
historia@muzeumniepodleglosci.art.pl

OD AUTORA

Inspiracją do opracowania popularnego mini słownika biograficznego stały się organizowane przez Muzeum Niepodległości obchody 100-lecia wojny polsko-rosyjskiej i Bitwy Warszawskiej, a także przygotowana przez to muzeum wystawa szkiców portretowych autorstwa Tadeusza Kurka ukazująca sylwetki dowódców tej wojny.

Ograniczone ramy niniejszej publikacji zmusiły autora do dokonania pewnej selekcji i zaprezentowania wyłącznie wybranych sylwetek dowódców polskich, rosyjskich, ukraińskich, litewskich, łotewskich i białoruskich oraz obserwatorów wojсковych z Francji, Włoch i Wielkiej Brytanii biorących udział w wojnie polsko-rosyjskiej. W szczególności zwrócono uwagę na biografie dowódców Armii Czerwonej, gdyż są one mało znane i rzadko publikowane nawet w radzieckiej historiografii.

Słownik niejako będzie biograficznym uzupełnieniem publikacji (referaty) wydanej z okazji konferencji *Via Libertatis. 100-lecie Bitwy Warszawskiej*, zorganizowanej przez Muzeum Niepodległości, Muzeum Ordynariatu Polowego i Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. Powinien stać się również inspiracją do podejmowania opracowań monograficznych, nie publikowanych dotychczas w polskiej historiografii wojskowej.

Korzystając ze słownika należy mieć na uwadze przyjęte stałe reguły zapisu: data przy informacji określa rok, w którym dany fakt miał miejsce (np. w przypadku uczelni data informu-

je o roku ukończenia); daty połączone półpauzą (np. 1896–1900) określają lata, w których dany fakt miał miejsce. Cyfra rzymska umieszczona za nazwą orderu oznacza jego klasę. Stopnie wojskowe podane za informacjami dotyczącymi dat urodzenia i śmierci w pierwszym zdaniu noty biograficznej odnoszą się do okresu wojny polsko-rosyjskiej.

Biografie

ABRAHAM Roman Józef

(1891 Lwów – 1976 Warszawa), rotmistrz WP. Absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie. Podczas I wojny światowej oficer armii austro-węgierskiej 1914–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej. Dowódca samodzielnego batalionu, a następnie pułku w Grupie Operacyjnej płk Sikorskiego I–VIII 1919; oficer w 59. Eskadrze Lotniczej VIII 1919–VII 1920; dowódca Grupy Operacyjnej w Galicji Wschodniej VII–XII 1920. Asystent, a następnie wykładowca taktyki ogólnej w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie 1925–1927; dowódca Brygady Kawalerii w Toruniu 1929–1932; dowódca Wielkopolskiej Brygady Kawalerii w Poznaniu 1937–1939. Generał brygady 1938. Więzień niemieckich oflagów 1939–1945. Autor prac wojskowo-historycznych oraz wspomnień. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (V).

ABŻÓŁTOWSKI Sergiusz

(1890 Mary, Turkmenistan – 1939), major pilot WP. Absolwent Szkoły Kadetów w Sumach i Michajłowskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu 1910. W armii Imperium Rosyjskiego 1910–1917 m.in. dowódca 5. Niszczycielskiego Oddziału Lotniczego. Od 1917 w Armii Polskiej we Francji i wraz z nią powrócił do kraju. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca lotnictwa Frontu Południowo-Zachodniego i Frontu Środkowego 1919–1920 Pułkownik 1924. Autor szeregu publikacji z zakresu lotnictwa. Od-

znaczenia m.in.: Krzyż Walecznych (2x), Złoty Krzyż Zasługi, Legia Honorowa (V).

APANASIENKO Iosif Rodionowicz (Иосиф Родионович Апанасенко)

(1890 wieś Mirofanowskoje, gub. stawropolska – 1943 Biełogorod, ZSRR), radziecki komandir¹ kawalerii. Absolwent Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego w Moskwie 1932. W armii Imperium Rosyjskiego 1911–1917 m.in. dowódca kompanii karabinów maszynowych podczas I wojny światowej. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 6. Dywizji Kawalerii w I Armii Konnej Budionnego. Dowódca Frontu Dalekowschodniego, a następnie zastępca dowódcy Frontu Woroneskiego podczas II wojny światowej. Generał armii ZSRR 1941. Odznaczenia: Order Lenina, Order Czerwonego Sztandaru (6x).

BALODIS Janis

(1881 wieś Trikāta pow. beverīnaski, Łotwa – 1965 Saulkrasti, ok. ryski, Łotwa) łotewski generał. Absolwent Wileńskiej Szkoły Junkrów Piechoty 1902. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej oraz I wojny światowej na froncie wschodniopruskim. Naczelnym dowódcą armii łotewskiej 1919–1920. Uczestnik wspólnej operacji (pod dowództwem gen. E. Rydza-Śmigłego) przeciwko bolszewikom dotyczącej oswobodzenia Łatgalii, gdzie główne siły łotewskie (13 batalionów) operowały w kierunku na Mukty i Prele I–II 1920. Uczestnik konferencji z J. Piłsudskim w Dyneburgu 27 I 1920. Naczelnym wódcą armii łotewskiej oraz wiceprezydentem Republiki Łotewskiej 1936–1940. Po okupacji Łotwy przez Armię Czerwoną aresztowany przez NKWD i wywieziony w głąb ZSRR. W 1956 został zwolniony z więzienia i wrócił na sowiecką Łotwę. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Legia Honorowa (IV).

¹ Termin używany w latach 1917–1943 w Armii Czerwonej na określenie dowódcy. Dotychczasowe stopnie oficerskie zostały zniesione dekretem rządu z 16 XII 1917. Dystynkcje dla dowódców oznaczały nie ich stopień wojskowy, ale zajmowane stanowisko.

BERBECKI Leon Piotr

(1874 folwark Kalinowszczyzna pod Lublinem – 1963 Gliwice), generał podporucznik, inżynier. Absolwent Szkoły Oficerskiej w Kijowie oraz Instytutu Technologicznego w Charkowie. W armii rosyjskiej 1891–1905. W czasie I wojny światowej walczył w Legionach Polskich (m.in. dowódca 5. Pułku Piechoty). W wojnie polsko-rosyjskiej jako dowódca Grupy Operacyjnej i 3. Dywizji Piechoty Legionów walczył na Łotwie (Dyneburg), Ukrainie, Wołyniu (uderzenie znad Wieprza) i w bitwie niemeńskiej. Ranny w walkach pod Brzeżanami (18.06.1920). Inspektor armii 1928–1938. W czasie II wojny światowej w 1939 internowany w Rumunii, a następnie osadzony w niemieckim oślagu. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Wielka Wstęga Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Walecznych (7x), Legia Honorowa (II, IV, V), Order Leopolda (III), Order Korony Żelaznej (III), Order Świętej Anny (II, IV), Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Świętego Stanisława (III), Order Świętego Sawy (I), Order Pogromcy Niedźwiedzia (III), Order Gwiazdy Rumunii (I).

BERNATOWICZ Aleksander

(1855 Wileńszczyzna – 1920 Warszawa), generał podporucznik, lekarz. Absolwent Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Kijowskiego oraz Akademii Medyczno-Chirurgicznej (doktorat) w Petersburgu. W latach 1881–1917 w służbie zdrowia armii rosyjskiej. W Wojsku Polskim od 1918. Szef sanitarny 1. Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej 1918–1919. W czasie wojny polsko-rosyjskiej inspektor sanitarny frontu wschodniego przy Kwaterze Głównej. Położył duże zasługi w zakresie organizacji wojskowej służby lekarskiej na linii frontu.

BEZRUCZKO Marko (Марко Безручко)

(1886 Tokmak, ob. zaporoski, Ukraina – 1944 Warszawa), generał brygady Ukraińskiej Republiki Ludowej. Absolwent Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1912–1914. Szef sztabu Samodzielnego Korpusu Strzelców Siczowych 1919. Pułkownik i dowódca 6. Siczowej Dywizji Strzelców Armii

Ukraińskiej Republiki Ludowej podczas wojny polsko-rosyjskiej (dowodzona przez niego 6 dywizja, wraz z wojskami polskimi zajęła Kijów; dowodził obroną Zamościa przed Armią Czerwoną, uczestniczył w rozbiu Armii Konnej Budionnego w bitwie pod Komarowem) 1919–1920. Generał chorąży 1920. Minister obrony Ukraińskiej Republiki Ludowej na emigracji 1920–1924. Przewodniczący Ukraińskiego Towarzystwa Historyczno-Wojskowego w Warszawie 1931–1935. Odznaczenia m.in.: Cesarski i Królewski Order Świętego Stanisława.

BIAŁY Władysław

(1882 wieś Miodusy-Perki, Podlasie – 1940 Działdowo), kapłan diecezji płockiej. Świecenia kapłańskie 1909. W Wojsku Polskim od 1920. Podczas wojny polsko-rosyjskiej kapelan Szpitala Epidemicznego w Mińsku Litewskim, a następnie kapelan 3. Pułku Piechoty Legionów. W czasie II wojny światowej osadzony w niemieckim obozie w Działdowie. Odznaczenia: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

BOMBAS Ludwik

(1892 Lwów – 1970 Edynburg, Szkocja), kapłan archidiecezji lwowskiej. Absolwent Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Lwowskiego 1915. W wojnie polsko-rosyjskiej kapelan 4. Pułku Piechoty Legionów, a następnie proboszcz 1. Dywizji Piechoty Legionów. Wielokrotnie na linii frontu spowiadał żołnierzy i wynosił rannych z pola walki. Dziekan 1. Dywizji Grenadierów we Francji podczas I wojny światowej. Od listopada 1940 na emigracji w Szkocji m.in. od 1948 rektor Polskiej Misji Katolickiej. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych (2x), Order Odrodzenia Polski (III), Croix de Guerre.

BRUSIŁOW Aleksiej (Алексей Алексеевич Брусилов)

(1853 Tyfilis, Gruzja – 1926 Moskwa), radziecki generał kawalerii. Absolwent Korpusu Paziów Jego Imperatorskiej Wysokości w Petersburgu. Uczestnik wojny rosyjsko-tureckiej na Kaukazie 1877–1878; wykładowca, a następnie komendant Oficerskiej Szkoły Kawalerii 1879–1906; dowódca 14. Korpusu Armijnego

1909–1912; zastępca dowódcy Warszawskiego Okręgu Wojskowego 1912–1913; dowódca 12. Korpusu Armijnego w Lublinie 1913–1914. W czasie I wojny światowej dowódca 8. Armii. Od 1919 w Armii Czerwonej. W wojnie polsko-rosyjskiej przewodniczący Rady Rzecznawców Wojskowych. Autor apelu skierowanego do carskich oficerów mający za cel nakłonienie ich do wstępowania do Armii Czerwonej i walki z wojskami polskimi. W latach 1923–1924 inspektor kawalerii, a następnie doradca ds. specjalnych w Rewolucyjnej Radzie Wojskowej ZSRR. Odznaczenia: Order Świętego Stanisława (I, II, III), Order Świętej Anny (I, II, III), Order Świętego Włodzimierza (II, III, IV), Order Świętego Jerzego (III, IV), Order Orła Białego z mieczami.

BUDIONNY Siemion (Семён Михайлович Будённый)

(1883 chutor Koziuryn k. Rostowa – 1973 Moskwa), radziecki komandarm². Podoficer jazdy w armii carskiej. Jeden z twórców kawalerii w Armii Czerwonej. Dowódca 1. Armii Konnej 1919–1923. Podczas wojny polsko-rosyjskiej jego 1 Armia Konna przerzucona marszem na front polski z Kaukazu Północnego przerwała 5 czerwca 1920 front polsko-rosyjski pod Samhorodkiem na Ukrainie i uderzyła na tyły Wojska Polskiego zajmującego Kijów. Nacierała następnie na Żytomierz (wycinając w pień polski garnizon, niszcząc stację kolejową i magazyny wojskowe i uwalniając kilka tysięcy sowieckich jeńców) i Berdyczów, gdzie spaliła szpital z 600 rannymi Polakami i siostrami Czerwonego Krzyża. Powstrzymany pod Zamościem przez broniące miasta oddziały polskie i ukraińskie, a następnie 31 sierpnia rozbity pod

² W Armii Czerwonej skrót nazwy stanowiska służbowego dowódcy armii (ros. *командир армии*), a w okresie od 22 września 1935 roku do 7 maja 1940 roku także nazwa dwóch stopni wojskowych: komandarma I rangi i komandarma II rangi. Stopień komandarma I rangi był niższy od stopnia marszałka ZSRR, wyższy od stopnia komandarma II rangi oraz równorzędny w stosunku do stopni: flagmana floty I rangi w Marynarce Wojennej, komisarza armii I rangi w służbie politycznej Armii czerwonej oraz komisarza bezpieczeństwa państwowego I rangi i głównego dyrektora milicji. Stopień komandarma II rangi był niższy od stopnia komandarma I rangi, wyższy od stopnia komkora oraz równorzędny w stosunku do stopni: flagmana floty II rangi w Marynarce Wojennej, komisarza armii II rangi w służbie politycznej Armii czerwonej oraz komisarza bezpieczeństwa państwowego II rangi i dyrektora milicji.

Komarowem wycofał się za Bug. Marszałek Związku Radzieckiego. Dowódca Moskiewskiego Okręgu Wojskowego 1937–1939, a od 1940 pierwszy zastępca ministra obrony ZSRR. W czasie II wojny światowej członek Kwatery Głównej Naczelnego Dowództwa (m.in. uczestnik obrony Moskwy; dowódca Frontu Północno-Kaukaskiego; dowódca kawalerii ZSRR). Po wojnie główny inspektor Ministerstwa Obrony ZSRR. Odznaczenia m.in.: Złota Gwiazda Bohatera Związku Radzieckiego (3x), Order Lenina (8x), Order Czerwonego Sztandaru (6x), Order Suworowa (I).

BUŁAK-BAŁACHOWICZ Stanisław (Станіслаў Булак-Балаховіч)

(1883 wieś Mejszty, ok. uciański, Litwa – 1940 Warszawa), generał brygady Armii Białoruskiej. Oficer kawalerii rosyjskiej w czasie I wojny światowej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej uczestnik walk na Polesiu, kontrofensywy nad Wieprzem oraz Bitwy Warszawskiej. Rozkazem Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z 28 września 1920 jego wojska zostały określone jako Ochotnicza Sprzymierzona Armia, uzyskując status odrębnej sojuszniczej armii. Od 5 listopada 1920 podjął samodzielne działania bojowe na obszarze Białorusi zajętej przez bolszewików, zdobywając 10 listopada Mozyrz. W Mozyrzcu ogłosił niepodległość Białorusi i powołał rząd Republiki Białoruskiej, lecz po kilku dniach i kontrofensywie oddziałów bolszewickich, jego armia została zmuszona do wycofania się do Polski. Po wojnie polsko-rosyjskiej osiadł w Warszawie ale nie został przyjęty do Wojska Polskiego. Podczas kampanii wrześniowej 1939 uczestniczył w obronie Warszawy dowodząc zorganizowanym przez siebie ochotniczym oddziałem. Zginął w maju 1940 podczas próby aresztowania go przez Gestapo. Odznaczenia: Medal Świętego Jerzego, Order Świętego Włodzimierza, Order Świętej Anny (2x), Order Świętego Stanisława (2x).

CARTON DE WIART Adrian, sir

(1880 Bruksela – 1963 Hrabstwo Cork, Irlandia), generał porucznik Armii Brytyjskiej. Uczestnik walk w Somalii, w Afryce Południowej (II wojna burska) oraz w I wojnie światowej. Wielo-

krotnie ranny (stracił lewe oko i rękę). Członek brytyjskiej misji wojskowej w Polsce 1918–1924; członek misji aliantów do Galicji Wschodniej 1919; łącznik pomiędzy brytyjskim ministerstwem wojny a dowództwem polskim w czasie wojny polsko-rosyjskiej starając się bezskutecznie przekonać brytyjskich wojskowych do udzielenia pomocy Polsce 1919–1920. Miał wysoką opinię o wartości bojowej Armii Czerwonej. Rezydent brytyjskiego wywiadu w Polsce. Był jednym z niewielu oficerów zachodnich, którzy zyskali zaufanie Józefa Piłsudskiego. Autor wspomnień *Moja Odyseja* (Warszawa 2016). Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (III), Krzyż Wiktorii, Order Imperium Brytyjskiego (III), Order Łaźni, Order Świętego Michała i Świętego Jerzego.

COOPER Merian Caldwell

(1893 Jacksonville, Floryda – 1973 San Diego, Kalifornia), amerykański pilot, podpułkownik WP. W czasie wojny polsko-rosyjskiej zastępca (dowódca Grupy Pułaski), a następnie dowódca 7. Eskadry Myśliwskiej im. Tadeusza Kościuszki m.in. uczestniczącej w wyprawie kijowskiej i zwalczaniu kawalerii S. Budionego. W lipcu 1920 zestrzelony przez bolszewików dostał się do niewoli, z której udało mu się uciec. Po wojnie w USA filmowiec, reżyser (m.in. współreżyser filmu *King Kong*) i scenarzysta. Generał armii USA. Członek Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych.

CWIETAJEW Wiaczesław Dimitrijewicz (Вячеслав Дмитриевич Цветаев)

(1893 stacja Małoarchangielska – 1950 Moskwa), radziecki komandir. Absolwent Akademii Wojskowej im. M. Frunzego w Moskwie 1927. W Armii Czerwonej od 1918. W wojnie polsko-rosyjskiej dowódca 54. Dywizji Strzeleckiej. Podczas II wojny światowej dowódca m.in. 4. Armii i 10. Armii Rezerwowej 1941–1944. Wyróżniony tytułem Bohatera Związku Radzieckiego. Generał pułkownik 1943. Odznaczenia m.in.: Order Lenina (2x), Order Czerwonego Sztandaru (4x), Order Suworowa (I, 3x).

DĄB-BIERNACKI Stefan

(1890 wieś Gnojno, pow. pułtuski – 1959 Londyn), pułkownik WP. Absolwent Wydziału Rolniczego Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie i Szkoły Podchorążych Związku Strzeleckiego. Dowódca kompanii, a następnie batalionu w I Brygadzie Legionów Polskich podczas I wojny światowej 1914–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca: 5. Pułku Piechoty Legionów II–XI 1919, I Brygady Piechoty Legionów XI 1919–VII 1920, 1. Dywizji Piechoty Legionów VII 1920–XI 1926. Generał dywizji 1931. Podczas II wojny światowej dowódca Armii Odwodowej „Prusy”, a następnie Frontu Północnego 1939. Od 1940 na emigracji we Francji i Wielkiej Brytanii. Zdegradowany za wypowiedzenie posłuszeństwa naczelnemu wodzowi. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (V), Order Pogromcy Niedźwiedzia (III).

DRESZER-ORLICZ Gustaw Konstanty

(1889 Jadów, pow. wołomiński – 1936 Gdynia-Orłowo), pułkownik WP. Absolwent Wyższej Szkoły Handlowej w Hawrze 1914. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca: 1. Pułku Szwoleżerów XI 1918–VI 1920, IV Brygady Jazdy i IX Brygady Jazdy VII–VIII 1920, 2. Dywizji Jazdy VIII 1920–VII 1921. Sławę przyniosła mu obrona Płońsk latem 1920, gdzie na czele niewielkich sił zmusił do odwrotu dwie dywizje sowieckie. Podczas przewrotu majowego dowodził wojskami J. Piłsudskiego 1926. Generał dywizji 1931. Inspektor Armii i Obrony Powietrznej Państwa 1930–1936. Zginął w katastrofie lotniczej. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I, III), Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (V, III), Order Świętego Sawy (I).

DUBISKI Filip Stanisław

(1860 Dubiszczce, Wołyń – 1919 Rynia k. Bobrujska), generał dywizji WP. W armii Imperium Rosyjskiego (generał porucz-

nik) 1879–1917 m.in. dowódca II Brygady 39. Dywizji Piechoty, a następnie dowódca 5. Kaukaskiej Dywizji Strzeleckiej. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 1. Dywizji Strzelców Wielkopolskich. Zginął w walce pod Rynią. Jest jedynym polskim generałem, który zginął na polu chwały w wojnie polsko-bolszewickiej. Odznaczenia: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari (pośmiertnie).

FAUNTLEROY (FAUNT LE ROY) Cedric Erald

(1890 Natchez, Missisipi, USA – 1963 USA), amerykański lotnik, pułkownik WP, inżynier. Żołnierz Legii Cudzoziemskiej, a następnie oblatywacz samolotów w Amerykańskim Korpusie Ekspedycyjnym. Od 1919 w polskim lotnictwie. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 7. Eskadry Myśliwskiej im. Tadeusza Kościuszki, dowódca 3. Grupy Lotniczej oraz równocześnie szef lotnictwa 6. Armii X 1919–V 1921. Wykonał 80 lotów bojowych. Po powrocie do USA współpracował na rzecz Polski z Ignacym Paderewskim i środowiskami polonijnymi. Należał między innymi do założycieli Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x).

FAURY Louis Joseph

(1874 Fruges, dep. Pas-de-Calais – 1947 Paryż), francuski generał dywizji, wykładowca taktyki ogólnej, historyk wojskowości, pisarz. W czasie wojny polsko-rosyjskiej członek Francuskiej Misji Wojskowej³ zajmujący się organizacją wyszkolenia żołnierzy IV 1919, a następnie w połowie 1920 doradca i łącznik w sztabie 4. Armii gen. L. Skierskiego. W latach 1921–1928 dyrektor nauk w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I), Legia Honorowa (I, II, III).

³ Francuska misja wojskowa mająca wspierać Wojsko Polskie po zakończeniu I wojny światowej, m.in. przeciwko siłom bolszewickim. Siedzibą misji była Warszawa.

GAJA Dimitrijewicz Gaj (Гая Дмитриевич Гай) właśc. Hajk Byżyszkan

(1887 Tebriz, Iran – 1937 Moskwa), radziecki komkor, ormiański komunista. W armii Imperium Rosyjskiego 1914–1917. Od 1917 w Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 3. Korpusu Kawalerii. Udaremnił próby stabilizacji frontu i dotarł aż nad dolną Wisłę. Po Bitwie Warszawskiej osłaniał odwrót czerwonej 4. Armii do Prus Wschodnich. Podczas odwrotu jego żołnierze zamordowali ponad tysiąc polskich jeńców. Pracownik naukowy Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego w Moskwie 1929–1933, a następnie profesor i kierownik katedry historii wojen i sztuki wojennej w Wojskowej Akademii Lotniczej im. Nikołaja E. Żukowskiego. W 1935 aresztowany przez NKWD i w dwa lata później zamordowany. W 1956 pośmiertnie zrehabilitowany przez Kolegium Wojskowego Sądu Najwyższego ZSRR. Uhonorowany pomnikiem w Erywaniu i Togliatti oraz radzieckim i armeńskim znaczkiem pocztowym a w 1978 na jego cześć nazwano wieś w Armeńskiej SRR. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru, Order Świętego Jerzego (IV), Order W Świętej Anny (IV).

GALICA Andrzej

(1873 Biały Dunajec – 1945 maj. Majdany k. Piotrkowa Trybunalskiego), generał podporucznik, inżynier, polityk, literat. Absolwent Politechniki Lwowskiej i Politechniki Wiedeńskiej. W Legionach Polskich 1914–1917. W 1919 organizator i dowódca oddziałów podhalańskich, a następnie dowódca I Brygady Podhalańskiej, z którą walczył w wojnie polsko-rosyjskiej na Froncie Ukraińskim. Na przełomie lipca i sierpnia 1920 walczył na Polesiu przyczyniając się do zdobycia Grodna. W latach 1926–1930 dowódca Okręgu Korpusu nr X w Przemyślu. Poseł na Sejm RP 1928–1935 z ramienia BBWR i senator RP 1935–1939 z listy OZN. Jako literat specjalizował się w tematyce podhalańskiej i tatrzańskiej. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Order Odrodzenia Polski (III), Legia Honorowa (IV).

GAULLE Charles André de

(1890 Lille – 1970 Colombey-les-Deux-Églises, dep. Górna Marna), francuski kapitan. Oficer w 5. Pułku Strzelców Polskich w Sille-le-Guillaume, z którym przybył do Polski 1919. W wojnie polsko-rosyjskiej oficer zwiadu oraz instruktor i wykładowca teorii taktyki w Kutnie i w Rembertowie. W lipcu i sierpniu 1920 w polskiej jednostce bojowej. Generał brygady 1940. Prezydent Francji 1959–1969. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Legia Honorowa (I).

GERTZ Wanda

(1896 Warszawa – 1958 Londyn), podporucznik WP. W latach 1914–1916, w męskim przebraniu, pod nazwiskiem Kazimierz Żuchowicz, pełniła służbę w I Brygadzie Legionów Polskich. Podczas wojny polsko-bolszewickiej zastępczyni dowódcy II Ochotniczej Ligii Kobiet przy dowództwie Frontu Litewsko-Białoruskiego. W okresie międzywojennym instruktorka i organizatorka obozów Przysposobienia Wojskowego Kobiet oraz urzędniczka w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych w Warszawie. Podczas II wojny światowej w Armii Krajowej. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (5x), Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami.

GITTIS Władimir Michajłowicz (Владимир Михайлович Гиттис)

(1881 Petersburg – 1938 Kommunarka pod Moskwą), radziecki komfront. Dowódca pułku w armii carskiej. Od 1918 w Armii Czerwonej. Jeden z najzdolniejszych dowódców po stronie radzieckiej w rosyjskiej wojnie domowej. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca Frontu Zachodniego VII 1919–IV 1920. Objął dowództwo podczas gdy wojska na froncie były w pełnym odwrocie. Pod koniec kwietnia 1920 dowódca Frontu Kaukaskiego i dalej już nie brał udziału w wojnie przeciwko Polsce. Zastępca naczelnika Zarządu Zaopatrzenia Armii Czerwonej 1926–1927. Pod zarzutem szpiegostwa 22 sierpnia 1938 rozstrzelany przez NKWD. Zrehabilitowany w 1956. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru.

GOLIKOW Aleksander Grigoriewicz (Александр Григорьевич Голиков)

(1896 – 1937), radziecki komdyw⁴. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca grupy uderzeniowej XII Armii, złożonej z dwóch dywizji strzelców i brygady kawalerii IV–X 1920. Aresztowany przez NKWD i po brutalnym śledztwie rozstrzelany podczas czystek stalinowskich 1937.

GORODOWIKOW Oka Iwanowicz (Ока Иванович Городовиков)

(1879 Mokra Elmuta, ob. rostowski – 1960 Moskwa), radziecki komdyw. Początkowo pracował jako pastuch, robotnik rolny, koniuch i pomocnik kupca. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 4. Dywizji Kawalerii 1. Armii Konnej. Inspektor kawalerii Północno-Kaukaskiego Okręgu Wojskowego 1924–1925; dowódca 1. Korpusu Konnego Czerwonego Kozactwa 1925–1932; zastępca dowódcy wojsk Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego 1932–1934. W czasie II wojny światowej (generał pułkownik) m.in. zastępca dowódcy kawalerii Armii Czerwonej. Deputowany do Rady Najwyższej ZSRR. Jego imieniem nazwano ulice w Lipiecku, Wołgogradzie, Rostowie nad Donem, Doniecku, Charkowie i Mariupolu. Odznaczenia m.in.: Złota Gwiazda Bohatera Związku Radzieckiego, Order Lenina (3x), Order Czerwonego Sztandaru (6x).

HALLER DE HALLENBURG Józef Władysław

(1873 Jurczyce pod Krakowem – 1960 Londyn), generał broni. Absolwent Wyższej Szkoły Realnej w Hranicach i Wojskowej Akademii Technicznej w Wiedniu. Oficer armii austro-węgierskiej 1895–1912. W czasie I wojny światowej dowódca m.in. II Brygady Legionów, a po przejściu frontu pod Rarańczą dowódca II Korpusu Polskiego na Ukrainie. Od października 1918 naczelny dowódca Armii Polskiej (Błękitna Armia) we Francji, z którą

⁴ W Armii Czerwonej skrót nazwy stanowiska służbowego dowódcy dywizji - *komandir diwizji* (ros. *командир дивизии*), a w okresie od 22 września 1935 roku do 7 maja 1940 roku także nazwa stopnia wojskowego. Stopień komdywa był niższy od stopnia komkora i wyższy od stopnia kombriga.

przybył do Polski 20 kwietnia 1919. Podczas wojny polsko-rosyjskiej organizator i generalny inspektor Armii Ochotniczej. 31 lipca 1920 przejął dowodzenie Frontem Północno-Wschodnim, a 10 sierpnia 1920 mianowany został dowódcą (generał broni) Frontu Północnego, gdzie odegrał istotną rolę w odparciu ofensywy bolszewickiej. Członek Rady Obrony Państwa VII–VIII 1920. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Rumunię do Francji, gdzie został ministrem bez teki w rządzie gen. W. Sikorskiego. W Wielkiej Brytanii od 1940, gdzie pełnił funkcję ministra oświaty w rządzie RP na uchodźstwie. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Order Żelaznej Korony (III), Krzyż Żelazny (II), Legia Honorowa (II), Order Świętego Sawy (I), Order La Fayette'a.

HALLER DE HALLENBURG Stanisław

(1872 wieś Polanka Hallera, pow. krakowski – 1940 Charków, ZSRR), generał porucznik. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1901. Oficer w armii austro-węgierskiej 1892–1917. Podczas wojny polsko-rosyjskiej zastępca, a następnie p.o. szefa Sztabu Generalnego 1919–1920. Wiosną 1920 był obok J. Piłsudskiego autorem planu wyprawy kijowskiej. Podczas rosyjskiej kontrofensywy dowódca 13. Dywizji Piechoty i Grupy Operacyjnej, a następnie 6. Armii. Przyczynił się do pokonania 1 Armii Konnej Siemiona Budionnego i wyparcia jej za Bug. Przewodniczący polskiej delegacji na rokowania w Bukareszcie w sprawach polsko-rumuńskiej konwencji wojskowej 1921. Szef Sztabu Generalnego 1923–1925. W czasie przewrotu majowego 1926 brał udział w walkach po stronie władz legalnych. Po przewrocie majowym, jako przeciwnik Józefa Piłsudskiego, podał się do dymisji. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez NKWD i zamordowany w Charkowie. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II), Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (II, III), Order Korony Żelaznej (III), Order Świętego Sawy (I), Order Świętego Stefana, Order Korony (I).

HAUSER Edmund

(1868 Bóbrka, woj. łwowskie – 1949 Poznań), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Łobzowie 1887 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1896. W armii austro-węgierskiej (generał major) 1885–1918. Nobilitowany 1918. W Wojsku Polskim od 1919. W okresie wojny polsko-rosyjskiej szef Departamentu Personalnego Ministerstwa Spraw Wojskowych VII 1919–I 1920, a następnie dowódca Obszaru Warownego w Toruniu mającego 30 kilometrowy front do ochrony. Jego działania nie pozwoliły sowiecom przekroczyć i usadzić się na lewym brzegu Wisły. Dowódca 26. Dywizji Piechoty w Skierniewicach 1921–1922; zastępca dowódcy Okręgu Korpusu nr II w Lublinie 1922, a następnie Okręgu Korpusu nr VII w Poznaniu 1922–1927. Generał dywizji 1924. W czasie przewrotu majowego opowiedział się po stronie rządu. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego *Virtuti Militari*, Krzyż Walecznych.

HENNING DE MICHAELIS Eugeniusz

(1863 Twierdza Modlin – 1939 majątek Sinołęka k. Modlina), generał porucznik. Absolwent Szkoły Junkrów w Warszawie 1884 i Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1891. W latach 1881–1917 w armii Imperium Rosyjskiego m.in.: uczestnik interwencji w Chinach 1900–1901 i wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905, starszy adiutant w sztabie 10. Dywizji Piechoty, naczelnik sztabu III okręgu Samodzielnego Korpusu Straży Granicznej, generał-kwatermistrz w sztabie Nadamurskiego Okręgu Wojskowego w Chabarowsku, dowódca 2. Brygady 41. Dywizji Piechoty, dowódca 13. Dywizji Piechoty (I wojna światowa). Dowódca III Korpusu Polskiego na Ukrainie, a następnie naczelnny inspektor Wojska Polskiego na Ukrainie 1917–1918. W Wojsku Polskim od 1919. Podczas wojny polsko-rosyjskiej przewodniczący Rady Wojennej przy Ministerstwie Spraw Wojskowych 1919–1920 oraz kierujący Komitetem Fortyfikacyjnym w obronie Warszawy przed bolszewikami. Wiceminister spraw wojskowych 1920–1921, a następnie szef Administracji Armii 1921–1922. Generał dywizji 1922. Autor pamiętników: *Burza dziejowa. Pamiętnik z wojny światowej 1914–1917* (Warszawa 1928), *W zamęcie* (Warszawa 1929). W 1939

zamordowany przez Niemców. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych, Order Świętego Jerzego (IV), Legia Honorowa (III).

HENRYS Paul Prosper

(1862 Neufchâteau, dep. Wogezy – 1943 Paryż), francuski generał broni. Absolwent École Spéciale Militaire w Saint-Cyr 1884. W czasie I wojny światowej dowódca armii francuskiej na wschodzie 1917–1918. Szef Francuskiej Misji Wojskowej w Polsce 1919–1920. Wraz z nim do Polski przybyło ok. 1500 oficerów francuskich, którzy zajmowali się pracami szkoleniowymi, a niektórzy brali udział w walkach na froncie. Podczas wojny polsko-rosyjskiej w okresie 22 VI 1919 do 5 VII 1919 był dowódcą Frontu Zachodniego, podczas gdy Józef Piłsudski przeprowadzał kontrofensywę we Wschodniej Małopolsce. Obrońca strategii Józefa Piłsudskiego przed gen. M. Weygandem. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

HOROSZKIEWICZ Kazimierz Andrzej

(1867 Bajmaki, pow. złoczowski – 1942 Tobolsk, ZSRR), pułkownik WP. W armii austro-węgierskiej 1889–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 1. Pułku Strzelców Podhalańskich (m.in. uczestnik ofensywy kijowskiej) 1919–1920. Generał brygady 1926. Dowódca 23. Dywizji Piechoty w Katowicach 1921–1926. W czasie II wojny światowej aresztowany i wywieziony na Syberię. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (IV), Order Korony Żelaznej (III).

IWASZKIEWICZ-RUDOSZAŃSKI Wacław Teodor

(1871 Omsk, Rosja – 1922 Warszawa), generał porucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Omsku 1890 i Pawłowskiej Szkoły Wojennej w Petersburgu 1891. W armii Imperium Rosyjskiego 1891–1917. Uczestnik interwencji w Chinach przeciwko powstaniu bokserów oraz obrony twierdzy Port Artur w czasie wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905. Podczas I wojny światowej dowódca 54. Pułku Strzelców Syberyjskich, a następnie dy-

wizji piechoty. Po rewolucji lutowej i obaleniu caratu działacz Związku Wojskowego Polaków w Rosji oraz członek Naczelnego Polskiego Komitetu Wojskowego. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowodził frontami: Galicyjsko-Wołyńskim, Galicyjskim i Podolskim. Dowódca 6. Armii podczas wyprawy kijowskiej IV 1920; dowódca Frontu Południowego w czasie Bitwy Warszawskiej VIII 1920. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych, Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Stanisława (II), Order Świętego Włodzimierza (III, IV), Legia Honorowa (III).

JACYNA Jan

(1864 Wileńszczyzna – 1930 Warszawa), generał podporucznik. Absolwent Wydziału Artylerii Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Kronsztadzie 1885 i Akademii Artylerii w Petersburgu 1889. Oficer artylerii w armii Imperium Rosyjskiego 1885–1917, m.in. profesor w Akademii Morskiej w Petersburgu. Wiceprezes Związku Wojskowych Polaków oraz prezes i skarbnik Naczelnego Polskiego Komitetu Wojskowego w Petersburgu. W czasie wojny polsko-rosyjskiej szef Departamentu Szkolnictwa Wojskowego w Ministerstwie Spraw Wojskowych w Warszawie. Pod jego egidą powstawały różne szkoły wojskowe szkolące oficerów i podoficerów z przeznaczeniem do walki z bolszewikami. Szef Polskiej Wojskowej Misji Zakupów w Paryżu 1921. Adiutant generalny Naczelnika Państwa 1921–1922; przewodniczący Oficerskiego Trybunału Orzekającego 1922–1924. Generał dywizji 1923. Autor pamiętników: *30 lat w stolicy Rosji 1888–1918* (Warszawa 1926), *W wolnej Polsce. Przejycia 1918–1923* (Warszawa 1927), *Przed przełomem* (Warszawa 1929), *Wiosna 1918–1926* (Warszawa 1931). Odznaczenia m.in.: Order Odrodzenia Polski (III), Order Korony Włoch (II), Order Izabeli Katolickiej (II), Legia Honorowa (III), Order Świętego Włodzimierza (III, IV), Order Świętego Stanisława (I, II, III), Order Świętej Anny (III).

JAKIR Jona Emanuiłowicz (Иона Эммануилович Якир)

(1896 Kiszyniów – 1937 Moskwa), komandarm I rangi. Studiował chemię na uniwersytecie w Bazylei i w Politechnice Charkowskiej. Po rewolucji październikowej został w grudniu 1917 wybrany członkiem Rady Robotniczej i Żołnierskiej guberni besarabskiej, członkiem komitetu gubernialnego SDPRR(b) i członkiem besarabskiego komitetu rewolucyjnego. Uczestnik wojny domowej w Rosji m.in. dowódca grupy wojsk w rejonie Ostrogożska i Liski oraz członek rady rewolucyjno-wojskowej 8. Armii. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 45. Dywizji Strzelców, a następnie dowódca kolejno Fastowskiej, Złoczowskiej i Lwowskiej Grupy Wojsk Frontu Południowo-Zachodniego. W czasie polskiej wyprawy na Kijów dowódca dywizji w bitwach pod Płoskirowem i Wołoczyskami. Dowódca wojsk Rejonu Krymskiego Kijowskiego Okręgu Wojskowego 1921–1923. Członek: Rewolucyjnej Rady Wojennej ZSRR 1930–1934, Rady Wojskowej Ludowego Komisariatu Obrony ZSRR 1936, Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bol-szewików) 1934. Aresztowany i po brutalnym śledztwie rozstrzelany podczas czystek stalinowskich 1937. Zrehabilitowany w 1957. Odznaczenia: Order Czerwonego Sztandaru (2x).

JASIEŃSKI Roman Rudolf

(1873 Wilno – 1937 Kraków), pułkownik WP. Absolwent Korpusu Kadetów w Petersburgu 1892 i Michajłowskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu 1895. W armii Imperium Rosyjskiego 1896–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca Grupy Operacyjnej Brody i Obrony Lwowa VII–X 1920. W okresie międzywojennym m.in. komendant Obszaru Warownego Równie. Generał brygady 1924. Odznaczenia m.in.: Order Odrodzenia Polski (IV), Krzyż Walecznych.

JAWORSKI Józef

(18891 Mogilno – 1962 Cambridge Springs, USA), kapłan Zgromadzenia Misjonarzy Ducha Świętego. Święcenia kapłańskie 1910. W wojnie polsko-rosyjskiej kapelan 43. Pułku Strzelców Legionu Bajończyków. Od 1938 w USA. Odznaczenia m.in.:

Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Croix de Guerre.

JAŻWIŃSKI Bolesław

(1882 majątek Buczemel, gub. grodzieńska – 1935 Warszawa), pułkownik WP. Absolwent Szkoły Junkrów w Tyfilisie i Akademii Inżynierii Wojskowej w Petersburgu 1913. W armii Imperium Rosyjskiego 1900–1917 m.in. w okresie I wojny światowej kierował pracami fortyfikacyjnymi w Grodnie. Organizator pułków inżynierskich w I Korpusie Polskim w Rosji 1917–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca XVI Brygady Piechoty i Grupy Operacyjnej „Wschód” na Froncie Litewsko-Białoruskim (wyróżnił się w walkach z sowiecką 17. Dywizją Strzelecką) III 1919–I 1920; dowódca 11. Dywizji Piechoty oraz jednego z odcinków obrony Warszawy VII–VIII 1920. Szef Wojskowego Instytutu Geograficznego 1920–1926. Generał brygady 1924. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (IV), Krzyż Walecznych (5x), Order Świętej Anny (III, IV), Order Świętego Stanisława (III), Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Korony Rumunii (III), Legia Honorowa (IV).

JEGOROW Aleksander Iljicz (*Александр Ильич Егоров*)

(1883 Buzułuk – 1939 Moskwa), radziecki komfront. Absolwent Kazańskiej Szkoły Junkrów 1905. Pułkownik armii Imperium Rosyjskiego. Podczas I wojny światowej dowódca kompanii i batalionu w 132. Benderskim Pułku Piechoty. Od 1918 w Armii Czerwonej, gdzie przewodniczył komisji weryfikacyjnej oficerów. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca Frontu Południowo-Zachodniego, podczas której uległ sugestiom Józefa Stalina i nie skierował Armii Konnej Siemiona Budionego na pomoc Frontowi Zachodniemu co przesądziło o klęsce bolszewików w Bitwie Warszawskiej. Był w dużej mierze odpowiedzialny za klęskę Armii Czerwonej w wojnie z Polską. Dowódca Armii Kaukaskiej 1922–1924; attaché wojskowy w Chinach 1925–1926; dowódca Białoruskiego Okręgu Wojskowego

1927–1931; szef sztabu Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej 1931–1935, a następnie Sztabu Generalnego 1935–1937; zastępca komisarza obrony narodowej 1937–1938. Marszałek Związku Radzieckiego 1935. Aresztowany i stracony podczas czystek stalinowskich. Odznaczenia m.in.: Order Świętego Stanisława (III), Order Czerwonego Sztandaru (4x).

JERIOMIENKO Andrej Iwanowicz (Андрей Иванович Ерёменко)

(1892 Markowka, gub. charkowska, Rosja – 1970 Moskwa), radziecki komandir. Absolwent Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego w Moskwie 1935. W Armii Czerwonej od 1920. W czasie wojny polsko-rosyjskiej szef sztabu jednej z brygad 14. Dywizji Kawalerii. W 1939 wziął udział w ataku na Polskę. Marszałek Związku Radzieckiego 1955. Pochowany pod murem kremłowskim na Placu Czerwonym w Moskwie. Odznaczenia m.in.: Złota Gwiazda, Order Lenina (5x), Order Czerwonego Sztandaru (4x),

JĘDRZEJEWSKI Władysław

(1863 majątek Nowiny, pow. lepelski, woj. połockie – 1940 Lwów), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Junkrów Piechoty w Warszawie 1884. Oficer w armii Imperium Rosyjskiego 1884–1918. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905; dowódca 93. Irkuckiego Pułku Piechoty, a następnie 119. Kołomyjskiego Pułku Piechoty i 30. Dywizji Piechoty 1914. Generał major 1916. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca: 5. Dywizji Piechoty VIII 1919–V 1920, 1. Armii V–VIII 1920, 6. Armii VIII–IX 1920 oraz grupy operacyjnej 6. Armii IX 1920–I 1921. Dowódca Okręgu Korpusu nr VI we Lwowie 1921–1924. We wrześniu 1939 komendant Cywilnej Straży Obywatelskiej we Lwowie. Aresztowany 1940 przez NKWD zmarł w więzieniu lwowskim. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Order Michała Walecznego (III), Legia Honorowa (III), Order Korony (I).

JUNG Władysław Jan

(1870 Gorlice – 1940 Lwów), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów w Koszycach i Wojskowej Wyższej Szkoły Realnej w Hranicach 1888 oraz Wydziału Artylerii Wojskowej Akademii Technicznej w Wiedniu 1891. Oficer zawodowy armii austro-węgierskiej 1891–1918 m.in. dowódca (pułkownik) Pułku Armat Polowych nr 24 na froncie rumuńskim 1916–1917, a następnie dowódca brygady artylerii na froncie włoskim. We Francji 1918–1919, gdzie wstąpił do Armii Polskiej dowodzonej przez gen. Józefa Hallera. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca VII Brygady Artylerii na Froncie Cieszyńskim oraz inspektor artylerii 2. Armii. Od kwietnia 1920 do czerwca 1924 dowódca 15. Dywizji Piechoty. Generał dywizji 1924. Dowódca Okręgu Korpusu nr IV w Łodzi 1924–1926; dowódca Okręgu Korpusu nr II w Lublinie 1926–1928. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (3x), Legia Honorowa (III).

KAKURIN NikołaJ Jewgienjewicz (Николай Евгеньевич Какурин)

(1883 Orzeł, Rosja – 1936 Jarosław, ZSRR), pułkownik radziecki. W armii Imperium Rosyjskiego 1893–1918 m.in. p.o. szefa sztabu III Zabajkalskiej Brygady Kozackiej. W Armii Czerwonej od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej szef sztabu 8. Dywizji Strzeleckiej VIII–X 1920, a następnie dowódca 4. Armii X 1920. Pracownik Wojskowej Akademii im. Michaiła Frunzego w Moskwie 1925–1930. W sierpniu 1930 aresztowany i skazany na 10 lat więzienia. Odznaczenia: Order Czerwonego Sztandaru, Order Świętej Anny (III, IV), Order Świętego Stanisława (II).

KALININ Michaił Iwanowicz (Михаил Иванович Калинин)

(1875 wieś Wierchniaja Trojca, gub. twerska – 1946 Moskwa), polityk radziecki. Przewodniczący Ogólnorosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego Rad Rosyjskiej FSRR 1919.

W czasie wojny polsko-rosyjskiej kierował pracą agitacyjną i propagandową na Froncie Wschodnim, a następnie na Froncie Zachodnim. Osobiście prowadził agitację w szeregach 1. Armii Konnej Siemiona Budionnego. Odpowiedzialny za wiele masowych zbrodni komunistycznych. Jego podpis widniał na decyzji o zamordowaniu polskich oficerów w Katyniu.

KAMIENIEW Siergiej Siergiejewicz (Сергей Сергеевич Каменев)

(1881 Kijów – 1936 Moskwa), radziecki komandarm I rangi. Absolwent Aleksandrowskiej Szkoły Oficerskiej 1900 i Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1907. W armii Imperium Rosyjskiego 1900–1917 m.in. szef sztabu 3. Armii. W Armii Czerwonej od 1918, gdzie objął dowództwo 17. Dywizji Strzelców. W czasie wojny polsko-rosyjskiej naczelny dowódca Armii Czerwonej. Inspektor, a następnie główny inspektor Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej 1924–1926; zastępca ministra obrony i I zastępca Rewolucyjnej Rady Wojennej 1927–1934; szef Zarządu Obrony Powietrznej 1934–1936. Pochowany na Placu Czerwonym w ścianie kremłowskiej. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru, Czerwony Półksiężyc (I).

KARNICKI Aleksander

(1869 Łowicz – 1942 Kutno), generał porucznik. Absolwent Szkoły Kawalerii w Twerze. W armii Imperium Rosyjskiego 1890–1918 m.in. uczestnik interwencji w Chinach 1900–1901 i wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905. Dowódca 2. Zamurowskiego Pułku Konnego, a następnie brygady i dywizji na froncie niemieckim w czasie I wojny światowej. Generał major 1916. Zastępca dowódcy I Korpusu Polskiego w Rosji 1918. Od 1919 w Wojsku Polskim. Podczas wojny polsko-rosyjskiej: dowódca Frontu Wołyńskiego III–VI 1919, szef Misji Wojskowej przy kwaterze dowódcy Białych Sił Zbrojnych Południa Rosji gen. Antona Denikina w Taganrogu VII 1919–IV 1920, dowódca VIII Brygady Jazdy i Grupy Jazdy przy 5. Armii VII–VIII 1920. Odznaczył się podczas walk z bolszewicką 1. Armią Konną. Odznaczenia m.in.: Order Świętego Jerzego (III, IV), Order Świętego Włodzi-

mierza (III, IV), Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Stanisława (II, III), Order Podwójnego Smoka (III), Order Wschodzącego Słońca (III).

KNOLL-KOWNACKI Edmund Stanisław

(1891 Pomiechówek, pow. płoński – 1953 Beaumaris, Wielka Brytania), agronom, pułkownik WP. Absolwent Instytutu Rolnictwa w Moskwie 1912, Szkoły Drużyn Strzeleckich w Nowym Sączu 1914 oraz Wyższej Szkoły Wojennej w Paryżu 1924. W latach 1914–1917 służył w I Brygadzie Legionów Polskich. Po kryzysie przysięgowym internowany w Beniaminowie. W czasie wojny polsko-rosyjskiej od 1 września 1919 do 6 lipca 1920 dowódca Szkoły Podchorążych Artylerii w Poznaniu, a następnie walczył z bolszewikami dowodząc I Brygadą Artylerii Legionów, a od 9 lipca do końca wojny I Brygadą Piechoty. Zastępca szefa Sekcji Artylerii Departamentu I Ministerstwa Spraw Wojskowych 1921; szef Artylerii i Służby Uzbrojenia Okręgu Korpusu nr VII w Poznaniu 1921–1922; p.o. dowódcy 13. Dywizji Piechoty w Równem 1925–1935. Generał brygady 1927. W czasie kampanii wrześniowej 1939 jako dowódca Grupy Operacyjnej „Koło” w składzie Armii „Poznań” przeprowadził główne uderzenie w bitwie nad Bzurą. Jeniec niemieckich oflagów w Hohnstein, Königstein, Johannisbrunn i Murnau 1939–1945. Po wojnie osiedlił się w Walii, gdzie prowadził niewielką farmę. Autor 4 publikacji książkowych m.in. *Podręcznik Artylerii* (Kraków 1915), *Bój pod Uzdowem* (Warszawa 1938). Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III, IV), Krzyż Niepodległości, Krzyż Walecznych (6x), Legia Honorowa (III), Order Korony Rumunii (I).

KOC Adam Ignacy

(1891 Suwałki – 1969 Nowy Jork), pułkownik WP. W latach 1915–1917 w Legionach Polskich. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 201 Pułku Piechoty, wchodzącego w skład Armii Ochotniczej, a następnie Dywizji Ochotniczej VII–X 1920. W okresie międzywojennym m.in. minister skarbu oraz mini-

ster przemysłu i handlu. Poseł 1928–1938, senator 1938; organizator i szef Obozu Zjednoczenia Narodowego 1936–1937. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, IV), Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (IV).

KONARZEWSKI Daniel

(1871 Petersburg – 1935 Warszawa), generał podporucznik. Absolwent II Korpusu Kadetów w Moskwie 1885 i Pawłowskiej Wyższej Szkoły Wojskowej w Petersburgu 1890. W armii Imperium Rosyjskiego 1885–1917 m.in. ochotnik w wojnie rosyjsko-japońskiej 1904–1905, a podczas I wojny światowej dowódca pułku, a następnie brygady. W czasie wojny polsko-rosyjskiej kolejno dowódca: 1. Pułku Strzelców Wielkopolskich, Grupy Wojsk Wielkopolskich, I Brygady w 1. Dywizji Strzelców Wielkopolskich, 1. Dywizji Strzelców Wielkopolskich. Po zakończeniu działań wojennych z bolszewikami został zastępcą dowódcy, a później dowódcą Grupy Operacyjnej „Bieniakonie” w strukturze Wojsk Litwy Środkowej 1921–1922. Dowódca Okręgu Korpusu nr III w Wilnie (siedziba w Grodnie) 1922; dowódca Okręgu Korpusu nr I w Warszawie 1923–1925; szef Administracji Armii 1925–1931; I wiceminister spraw wojskowych 1926–1931; inspektor armii 1931–1935. Generał dywizji 1924. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III, IV), Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (II, III).

KORK August Iwanowicz (Август Иванович Корк)

(1887 wieś Aardla, prow. Tartu, Estonia – 1937 ZSRR), radziecki komandarm 2 rangi. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. W armii Imperium Rosyjskiego (podpułkownik) m.in. oficer do poruczeń ds. lotnictwa przy sztabie Frontu Zachodniego 1908–1917. Przewodniczący komitetu żołnierskiego Frontu Zachodniego 1917. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 15. Armii stanowiącej najsilniejszą armię Frontu Zachodniego (ok. 26.000 żołnierzy). Dowódca Charkowskiego Okręgu Wojskowego 1921–1922; do-

wódca Frontu Turkiestańskiego 1922; pierwszy pomocnik naczelnika Zarządu Głównego Sił Powietrznych ZSRR 1923; zastępca, a następnie dowódca Zachodniego Okręgu Wojskowego 1923–1927; dowódca Leningradzkiego Okręgu Wojskowego 1927–1928; dowódca Moskiewskiego Okręgu Wojskowego 1929–1935; komendant Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego w Moskwie 1935–1937. W okresie czystek stalinowskich aresztowany przez NKWD i rozstrzelany wraz z żoną. Zrehabilitowany w 1957. Odznaczenia m.in.: Order Świętego Stanisława (III), Order Czerwonego Sztandaru (2x).

KOSTECKI Zdzisław Andrzej

(1864 Lwów – 1947 Kraków), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów we Lwowie 1879 oraz Szkoły Oficerskiej w Łobzowie. W armii austro-węgierskiej (pułkownik kawalerii) 1879–1917. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca: 6. Pułku Ułanów Jazdy Lwowskiej XI 1918–11 IX 1919, 6. Pułku Ułanów Kaniowskich IX 1919, II Brygady Jazdy IX 1919–VII 1920. Między innymi swoimi działaniami doprowadził do wzięcia do niewoli sztabu brygady sowieckiej pod Krasnym. Dowódca miasta Krakowa, a następnie Obszaru Warownego „Kraków” 1921–1923. Generał dywizji 1923. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych, Legia Honorowa (IV), Order Korony Żelaznej (III).

KOTOWSKI Grigorij Iwanowicz (Григорий Иванович Котовский)

(1881 Hîncești, Mołdawia – 1925 Czabanka, Ukraina), radziecki komandir. W Armii Czerwonej od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca brygady w 45. Dywizji Strzeleckiej VII 1919–I 1920, a następnie pułku kawalerii w 45. Dywizji Strzeleckiej I–III 1920 oraz brygady kawalerii III–X 1920. Dowódca II Korpusu Kaukaskiego 1922. Na jego cześć trzy miasta w ZSRR otrzymały nazwę Kotowsk. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonej Gwiazdy, Order Czerwonego Sztandaru.

KRAJOWSKI Franciszek, właśc. František Králíček

(1861 Waleszyn, Czechy – 1932 Brześć nad Bugiem), generał

podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów Piechoty w Łobzowie i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu. W armii austro-węgierskiej 1883–1918 m.in.: dowódca 45. Pułku Piechoty w Sanoku, dowódca pułku podczas obrony Twierdzy Przemyśl 1914–1915. W Wojsku Polskim od 1918. Dowódca VII Brygady Piechoty w 4. Dywizji Piechoty 1918–1919. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 18. Dywizji Piechoty, z którą uczestniczył m.in. w bitwach pod Brodami i w rejonie Modlina oraz w bojach nad Wkrą, a następnie w działaniach pościgowych na Polesiu i Wołyniu. Dowódca Okręgu Korpusu nr IX w Brześciu nad Bugiem 1921–1922. Honorowy obywatel Mławy 1920. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (IV).

KUK Aleksander Iwanowicz (Александр Иванович Кук)

(1886 Kuriste, Estonia – 1932 Jałta, ZSRR), radziecki komkor⁵. Absolwent Nikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1917. Od 1918 w wywiadzie Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej szef sztabu Południowej Grupy Wojsk 7. Armii, a następnie dowódca 15. Armii, później 16. Armii. Zastępca szefa wywiadu Armii Czerwonej 1921–1923; szef sztabu Frontu Zachodniego 1923–1926; asystent dowódcy Leningradzkiego Okręgu Wojskowego 1926–1931; attaché wojskowy z pełną reprezentacją ZSRR w Japonii 1931–1932. Odznaczenia m.in. Order Czerwonego Sztandaru.

KULIŃSKI Mieczysław

(1871 wieś Wicyń, ob. lwowski – 1958 Kraków), generał podporucznik. Absolwent Akademii Wojskowej w Wiener Neustadt 1891 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1897. Oficer armii austro-węgierskiej 1892–1918. Dowódca batalionu, a następnie pułku na froncie rosyjskim podczas I wojny światowej. W Wojsku Polskim od 1918. Dowódca brygady piechoty w Grupie Operacyjnej „Bug” podczas wojny polsko-ukraińskiej. W czasie wojny polsko-rosyjskiej pierwszy zastępca

⁵ W Armii Czerwonej dowódca korpusu, odpowiednik generała broni.

szefa Sztabu Generalnego, a następnie p.o. dowódcy 1. Armii. Przedstawiciel Naczelnego Dowództwa w rozmowach polsko-rosyjskich w kwestii zawieszenia broni IX–X 1920. Dowódca Okręgu Korpusu nr V w Krakowie 1923–1926. Podczas przewrotu majowego w 1926 opowiedział się za rządem. W okresie międzywojennym czynnie wspierał endecję. Od 1945 we władzach naczelnych Polskiego Czerwonego Krzyża. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (3x), Order Odrodzenia Polski (III), Legia Honorowa (IV), Order Korony Włoch (I), Order Korony Rumunii (II).

LAMEZAN DE SALINS Robert Franciszek

(1869 Mödling, Austria – 1930 majątek Świrz, ob. Iwowski), hrabia, generał podporucznik. Absolwent Akademii Wojskowej w Wiener Neustadt 1890 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1896. W armii austro-węgierskiej 1890–1918 m.in.: austriacki attaché wojskowy w Paryżu i w Brukseli 1908–1912. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej: szef Polskiej Misji Wojskowej w Bukareszcie I–VI 1919, szef Polskiej Misji Wojskowej w Berlinie VIII–XII 1919, dowódca 12. Dywizji Piechoty XII 1919–III 1920, dowódca Okręgu Generalnego „Pomorze” I–III 1920, dowódca Okręgu Generalnego „Lwów” III–VIII 1920, dowódca Frontu Południowo-Wschodniego i 6. Armii VIII–IX 1920. Prezes Małopolskiego Klubu Jazdy. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Legia Honorowa (III).

LASOCKI Józef Adam

(1861 Biezuń, pow. żuromiński – 1931 Kraków), hrabia, generał podporucznik. Absolwent Oficerskiej Szkoły Kawalerii w Wiedniu. W armii austro-węgierskiej 1882–1918, m.in. dowódca (generał major) XXIV Brygady Piechoty 1817–1918. W Wojsku Polskim od 1919. W wojnie polsko-rosyjskiej dowódca: II Brygady Jazdy, Grupy Zaniemeńskiej 2. Dywizji Litewsko-Białoruskiej, 8. Dywizji Piechoty. Grupy „Dolnej Wisły”. Generał dywizji 1923. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych (2x).

LATINIK Franciszek Ksawery

(1864 Tarnów – 1949 Kraków), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów w Łobzowie 1882 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1891. W armii austro-węgierskiej 1892–1918. Komendant Szkoły Kadetów w Łobzowie 1909–1913. Podczas I wojny światowej dowodził 100. Pułkiem Piechoty (bitwa pod Gorlicami), XXIII Brygadą Piechoty (bitwa pod Caporetto), VIII Brygadą Piechoty. W Wojsku Polskim od 1918. Wojskowy gubernator stolicy podczas Bitwy Warszawskiej oraz dowódca 1. Armii, z którą odpierał rosyjskie uderzenia na przedpolach miasta VIII 1920. Dowódca garnizonu w Przemyślu 1921–1925. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (IV), Order Korony Rumunii (I), Order Leopolda (III), Order Korony Żelaznej (II, III), Order Franciszka Józefa, Krzyż Żelazny (I, II).

LEDÓCHOWSKI Ignacy Kazimierz

(1871 Loosdorf, Austria – 1945 obóz koncentracyjny Mittelbau-Dora, Niemcy), generał podporucznik. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1899. W armii austro-węgierskiej 1892–1918 m.in. komendant Dywizjonu Artylerii Konnej nr 1 w Krakowie, a następnie podczas I wojny światowej dowódca kolejno 43. i 126. Pułku Artylerii Polowej. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca kolejno: 1. Pułku Artylerii Ciężkiej, III Brygady Artylerii Legionów, XIV Brygady Artylerii oraz 11. Dywizji Piechoty. Szef Artylerii i Służby Uzbrojenia Okręgu Korpusu nr V w Krakowie 1923–1925. Generał dywizji 1924. W czasie II wojny światowej działał w Armii Krajowej. Aresztowany przez Niemców i osadzony w obozie koncentracyjnym. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (3x), Legia Honorowa (IV), Order Korony Rumunii (I).

LEŚNIEWSKI Józef Krzysztof

(1867 majątek Poznajów, gub. witebska – 1921 Warszawa), generał porucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Połocku 1884 i Konstantynowskiej Oficerskiej Szkoły Piechoty w Petersburgu

1886. W armii Imperium Rosyjskiego 1886–1917 m.in. dowódca 2. Dywizji Grenadierów (generał major) 1916–1917. Dowódca 3. Dywizji Strzelców w I Korpusie Polskim w Rosji 1917–1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej minister spraw wojskowych i członek Rady Obrony Państwa 1919–1920. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari (pośmiertnie), Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (III).

LINDE Mieczysław

(1868 Lwów – 1940 rej. Kołłasu, ZSRR), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów w Preszburgu (ob. Bratysława) 1888. W armii austro-węgierskiej 1888–1918. Komendant szkoły jednorocznych ochotników we Lwowie 1903–1914; dowódca (podpułkownik) batalionu i pułku na froncie włoskim w czasie I wojny światowej. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca: Grupy Operacyjnej „Chyrów” II–V 1919, Grupy Operacyjnej w dywizji gen. Władysława Sikorskiego V–VIII 1919, 9. (51) Pułku Strzelców Armii gen. Józefa Hallera VIII 1919–I 1920, XXIV, XXV i XXVI Brygady Piechoty I–VII 1920. Zastępca dowódcy Okręgu Korpusu nr VI we Lwowie 1921–1926. Generał dywizji 1924. Podczas kampanii wrześniowej 1939 współorganizator Straży Obywatelskiej we Lwowie. Aresztowany 3 X 1939 przez NKWD i osadzony w łagrze. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (IV), Order Korony Żelaznej (III).

LISTOWSKI Antoni

(1895 Warszawa – 1927 Warszawa), generał porucznik. Absolwent Pawłowskiej Szkoły Oficerskiej w Petersburgu 1885. W armii Imperium Rosyjskiego 1885–1917. Oficer w 66. Butyrskim Pułku Piechoty (uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905) 1885–1915. Dowódca 150. Tamańskiego Pułku Piechoty na froncie galicyjskim (ranny) 1915; dowódca 67. Tarutyńskiego Pułku Piechoty 1915–1916; dowódca brygady w 17. Dywizji Piechoty 1916–1917; dowódca 138. Dywizji Piechoty 1917; dowódca XXXVII Korpusu 1917. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca Grupy Podlaskiej/

Poleskiej broniącej linii Bugu od Włodawy do Wołczyn II–V 1919; dowódca 9. Dywizji Piechoty i Frontu Poleskiego, a następnie Frontu Wołyńskiego VI 1919–III 1920; dowódca 2. Armii (zastąpił chwilowo J. Piłsudskiego) III 1920, a następnie dowódca Frontu Ukraińskiego V–VI 1920. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Świętego Stanisława (II, III), Order Świętej Anny (II, III), Order Świętego Włodzimierza (III, IV).

ŁAPIN Albert Janowicz (Альберт Янович Лапин)

(1899 Ryga, Łotwa – 1937 Moskwa), radziecki komandir. Od 1918 w Armii Czerwonej. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej. Dowódca pułku, a następnie brygady w 27. Dywizji Strzeleckiej VII–XII 1919; dowódca 30. Dywizji Strzeleckiej XII 1919–III 1920; dowódca brygady w 27. Dywizji Strzeleckiej III–X 1920. Po wojnie m.in. dowódca Okręgu białoruskiego. W 1937 aresztowany i zamordowany przez NKWD w ramach czystek stalinowskich.

ŁAZAREWICZ Władymir Salamonowicz (Владимир Саламонович Лазаревич)

(1882–1938), radziecki komandarm. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. Podpułkownik armii Imperium Rosyjskiego. W Armii Czerwonej m.in. szef Oddziału Operacyjnego Sztabu Generalnego i dowódca IV Armii. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej. Szef sztabu Frontu Zachodniego XI 1919–II 1920; dowódca 3. Armii Frontu Zachodniego VI–IX 1920. Zamordowany przez NKWD podczas czystek stalinowskich. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru (2x).

ŁĄGWA Roman Wojciechowicz (Роман Войцехович Лонгва)

(1891 Warszawa – 1938 Kommunarka pod Moskwą), radziecki komdyw. Absolwent Aleksiejewskiej Szkoły Oficerów Piechoty w Moskwie 1915. Sztabskapitan w armii Imperium Rosyjskiego. Komendant poczty i telegrafu w Piotrogradzie, a następnie kierownik Wydziału Wojskowego Komisariatu do Spraw Polskich w Piotrogradzie i przewodniczący Komitetu Głównego Związku Wojskowych Polaków (Iewica) w Rosji 1917. Szef sztabu Za-

chodniej Dywizji Strzelców Armii Czerwonej, a następnie dowódca I Brygady Zachodniej Dywizji Strzelców 1918. W wojnie polsko-rosyjskiej dowódca: 52. Dywizji Strzeleckiej VI–IX 1919, 2. Dywizji Strzeleckiej IX 1919–VIII 1920, Polskiej Armii Czerwonej VIII–X 1920. Sekretarz Komisji do Spraw Japonii w Biurze Politycznym Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Partii Komunistycznej 1925–1926; attaché wojskowy przy Poselstwie ZSRR w Chinach 1926–1927; dowódca 43. Dywizji Terytorialnej 1927–1930. Zamordowany przez NKWD podczas czystek stalinowskich. Zrehabilitowany w 1956. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru, Order Czerwonej Gwiazdy.

ŁUKIN Michaił Fiodorowicz (*Михаил Фёдорович Лукин*)

(1892 wieś Połuchtino, ob. twerski, Rosja – 1970 Moskwa), radziecki komandir. Absolwent Moskiewskiej Szkoły Chorążych 1916. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 11. Pułku Strzelców. W czasie II wojny światowej m.in. dowódca 19. Armii. Generał porucznik 1940. Od 1941–1945 w niemieckich obozach jenieckich. Odznaczenia m.in.: Order Lenina, Order Czerwonego Sztandaru (5x), Order Czerwonej Gwiazdy.

MACEWICZ Gustaw Juliusz

(1878 majątek Prussy, gub. kijowska – 1933 Warszawa), generał podporucznik, lotnik. Absolwent Oficerskiej Szkoły Kawalerii w Jelizawietgradzie 1898 i Szkoły Pilotów w Sewastopolu 1912. W armii Imperium Rosyjskiego (pułkownik) 1900–1917 m.in. dowódca 9. Dywizjonu Lotniczego w Ossowcu, a podczas I wojny światowej inspektor wojsk lotniczych w sztabie Frontu Zachodniego. Od 1918 w Wojsku Polskim. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca polskiego lotnictwa wojskowego i szef Departamentu Żeglugi Powietrznej Ministerstwa Spraw Wojskowych III 1920–I 1923. Odznaczenia m.in.: Order Odrodzenia Polski (III), Legia Honorowa (IV), Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Stanisława (II, III), Order Świętego Włodzimierza (IV).

MAJEWSKI Stefan

(1867 wieś Podniestrzany, ob. lwowski – 1944 wieś Słonawy, pow. obornicki), generał podporucznik. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1895. W armii austro-węgierskiej 1892–1918. Szef (pułkownik) Departamentu VIII w Ministerstwie Obrony Krajowej w Wiedniu 1913. W czasie I wojny światowej dowódca 12. Pułku Strzelców, XLIV Brygady Górskiej i LVII Brygady Piechoty. Generał major 1917. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej, m.in. pierwszy wice-minister spraw wojskowych III 1919–II 1920, a następnie dowódca 1. Armii na Froncie Litewsko-Białoruskim III–V 1920. Szef Administracji Armii 1924–1925. Generał dywizji 1922. Odznaczenia m.in.: Order Odrodzenia Polski (II, III), Krzyż Walecznych, Order Korony Żelaznej (II, III), Legia Honorowa (IV), Order Świętego Sawy (II).

MAŁACHOWSKI Stanisław Oktawiusz

(1882 wieś Białozórka, pow. krzemieniecki – 1972 Santiago de Chile), podpułkownik WP. Absolwent Szkoły Junkrów w Kazaniu 1903. W armii Imperium Rosyjskiego 1903–1918. Po wybuchu rewolucji uczestnik akcji organizowania oddziałów polskich w Rosji. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej jako dowódca XX Brygady Piechoty VII 1919–V 1920, a następnie dowódca Grupy Operacyjnej (w składzie 1. Armia, XIX Brygada Piechoty, 11. Dywizja Piechoty) V–IX 1920. Uczestnik obrony Modlina i Warszawy. Dowódca 10. Dywizji Piechoty IX 1920–VII 1927. Generał brygady 1924. W czasie II wojny światowej w niemieckiej niewoli. Od 1945 na emigracji we Francji i w Chile. Odznaczenia: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (V), Order Chrystusa (III).

MIASNIKOW Aleksander Fiedorowicz (Александр Фёдорович Мясников)

(1886 Nachiczewan nad Donem – 1925 katastrofa lotnicza w okolicach Tbilisi), radziecki komunista ormiańskiego po-

chodzenia, radziecki komandarm. Absolwent Ormiańskiego Seminarium Duchownego w Moskwie 1903 i Wydziału Prawa Uniwersytetu Moskiewskiego 1912. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca Zachodniej Armii 1919, a następnie szef Politycznej Administracji Frontu Zachodniego 1920.

MIEGOŃ Władysław

(1892 wieś Samborzec, pow. sandomierski – 1942 Dachau, Niemcy), kapłan diecezji sandomierskiej. Święcenia kapłańskie 1915. Kapelan Marynarki Wojennej 1919. W czasie wojny polsko-rosyjskiej kapelan 1. batalionu Pułku Morskiego. Uczestnik (zawsze w pierwszej linii frontu) m.in. walk pod Ostrołęką i Łomżą. Po wojnie m.in. kapelan dowództwa Wybrzeża Morskiego w Pucku. W czasie II wojny światowej w obozach koncentracyjnych w Buchenwaldzie i Dachau 1939–1942. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Złoty Krzyż Zasługi.

MIEŻANINOW Siergiej Aleksandrowicz (Сергей Александрович Межанинов)

(1890–1937), radziecki komandarm. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 3. Armii III–IX 1919, a następnie 12. Armii XI 1919–VI 1920. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru.

MINKIEWICZ-ODROWĄŻ Henryk

(1880 Suwałki – 1940 Katyń, Rosja), generał podporucznik. Działacz Polskiej Partii Socjalistycznej 1904–1912. W czasie I wojny światowej m.in. dowódca 3. Pułku Piechoty. W latach 1916–1917 w niewoli rosyjskiej. Dowódca Okręgu Wojskowego „Przemysł” 1919. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 2. Dywizji Piechoty Legionów, a następnie zastępca Wojskowego Gubernatora Warszawy i dowódca 1. Armii podczas Bitwy Warszawskiej VIII 1920. Dowódca 4. Dywizji Piechoty we Włocławku 1921–1922; zastępca dowódcy Okręgu Korpusu nr V w Krakowie 1922–1923; zastępca dowódcy Okręgu Korpusu nr I w Warszawie 1923–1924; dowódca Korpusu Ochrony Pogranicza 1925–1929. Generał dywizji 1924. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez

NKWD i osadzony w obozie w Kozielsku, a następnie zamordowany w Katyniu. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości.

MIRONOW Filip Kuzmicz (Филип Кузьмич Миронов)

(1872 Sierafimowicz, ob. wołgogradzki – 1921 Moskwa), radziecki komandir. Wieloletni zawodowy podoficer armii Imperium Rosyjskiego. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca: Armii Litewsko-Białoruskiej III–VI 1919, 16. Armii VI 1919, 2. Armii Konnej IX–X 1920. Inspektor kawalerii Armii Czerwonej 1921. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru.

MOKRZECKI Stefan

(1862 wieś Dzitryki, pow. lidzki – 1932 Wilno), generał podporucznik WP. Absolwent Korpusu Kadetów w Pskowie 1878 i Szkoły Junkrów w Rydze 1881. W armii Imperium Rosyjskiego 1881–1917, gdzie podczas I wojny światowej awansował do stopnia generała majora. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 8. Dywizji Piechoty oraz Grupy Operacyjnej na Litwie i Białorusi VIII–XII 1919; dowódca Okręgu Etapów Mińsk Litewski XII 1919–IV 1920; p.o. dowódcy Okręgu Generalnego „Pomorze” i dowódca obrony odcinka Wisły od Torunia do Tczewa. Dowódca I Korpusu Wojsk Litwy Środkowej XI–XII 1920. Odznaczenia m.in. Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych, Order Świętego Jerzego (III), Order Świętej Anny (II, III), Order Świętego Stanisława (II, III), Order Świętego Włodzimierza (IV).

MOROZOW Fiodor Maksymowicz (Федор Максимович Морозов)

(zm. 1920), radziecki komdyw. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 11. Dywizji Kawalerii należącej do 1. Konnej Armii m.in. w Berdyczowie zmasakrował polską załogę i spalił szpital z rannymi. Bezskutecznie oblegał Zamość. Odznaczenia: Order Czerwonego Sztandaru.

NARBUT-ŁUCZYŃSKI Aleksander Jerzy

(1890 Skierniewice – 1977 New Britain, USA), pułkownik WP. Absolwent Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Lwowskiego 1912. W latach 1914–1917 w Legionach Polskich. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej. Dowódca XVIII Brygady Piechoty VII–VIII 1920; dowódca Grupy Operacyjnej VIII–IX 1920 i przejściowo 9. Dywizji Piechoty VIII 1920. Generał brygady 1924. W kampanii wrześniowej 1939 dowódca etapów Armii „Kraków”. Internowany w Rumunii. Po wojnie na emigracji w USA. Autor książki *U kresu wędrówki. Wspomnienia* (Londyn 1966). Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (V).

NASTOPKA Stasys (Станислав Яковлевич Настопко)

(1881 Rinkuškiai k. Birż – 1938 Birż, Litwa), litewski generał brygady. Absolwent Wileńskiej Szkoły Junkrów Piechoty 1907. Oficer armii carskiej, którą opuścił po rewolucji bolszewickiej. Szef zaopatrzenia w litewskim Ministerstwie Obrony Narodowej. Jako dowódca czynnej armii litewskiej wydał rozkaz o zajęciu Wilna przed nadejściem armii sowieckiej 1920. Dowódca 1. Dywizji Piechoty na froncie polskim. 9 października 1920 Wilno zostało zdobyte przez wojska gen. Lucjana Żeligowskiego, rozpoczęła się przegrana kontrofensywa wojsk litewskich podczas której wraz z całym sztabem 1 Dywizji dostał się do polskiej niewoli. Odznaczenia m.in.: Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Stanisława (II, III), Order Pogromcy Niedźwiedzia.

NORWID-NEUGEBAUER Mieczysław

(1884 wieś Rzejowice, pow. radomski – 1954 Toronto, Kanada), generał podporucznik. Absolwent Wydziału Mechaniki Politechniki Lwowskiej. Naczelnny komendant Polskiego Związku Wojskowego 1909–1910; dowódca 6. Pułku Piechoty Legionów Polskich oraz komendant III Brygady Legionów 1914–1917. W czasie wojny polsko-rosyjskiej kwatermistrz Frontu Litewsko-Białoruskiego XI 1919–IV 1920, a następnie kwatermistrz 4. Armii IV 1920–V 1920. II zastępca szefa Sztabu Generalnego i głów-

ny kwatermistrz 1920; dowódca 28. Dywizji Piechoty 1921–1923; szef Departamentu VII Ministerstwa Spraw Wojskowych. Generał dywizji 1924. Inspektor armii we Lwowie 1926–1930, w Toruniu 1932–1935 i w Warszawie 1935–1939. W czasie II wojny światowej szef Polskiej Misji Wojskowej w Londynie 1939–1940, a następnie szef Administracji Polskich Sił Zbrojnych 1942–1947. Od 1945 na emigracji w Kanadzie. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III), Krzyż Walecznych (9x), Krzyż Niepodległości z Mieczami, Złoty Krzyż Zasługi, Legia Honorowa (III, IV), Order Korony Rumunii (I), Order Żelaznej Korony (III).

ODYNIEC Wincenty

(1865 Litwinkowo, gub. mińska – 1952 Milanówek, pow. grodziski), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Junkrów Piechoty w Wilnie i Oficerskiej Szkoły Strzeleckiej w Oranienbaumie. W armii Imperium Rosyjskiego 1883–1917, m.in. dowódca III Brygady Piechoty i czasowo 110. Dywizji Piechoty. Generał major 1917. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Pomocnik dowódcy Dywizji Litewsko-Białoruskiej XII 1918–IV 1919; dowódca Okręgu Etapów w Białymstoku IV 1919–VI 1919; dowódca 17. Dywizji Piechoty i Frontu Południowego w Wielkopolsce VI 1919–V 1920. Generał dywizji 1923. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

OLSZYNA-WILCZYŃSKI Józef Konstanty

(1890 Zwierzyniec, pow. krakowski – 1939 Sopoćkinie, Białoruś), pułkownik WP. Absolwent Szkoły Oficerów Rezerwy w Krakowie. W armii austro-węgierskiej (16. Pułk Piechoty Obrony Krajowej w Krakowie) 1912–1913. Członek Drużyn Strzeleckich w Krakowie i Lwowie. Podczas I wojny światowej dowódca kompanii, a następnie batalionu w 5. Pułku Piechoty I Brygady Legionów Polskich. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca III, następnie I i ponownie III Brygady Legionów VI 1919–V 1920; komendant Kijowa V–VI 1920; dowódca Grupy Operacyjnej w 3.

Armii (wyróżnił się w walkach nad Styrem), a następnie XIV Brygady Piechoty VI–IX 1920; dowódca XIII Brygady Piechoty IX 1920–IX 1921. W okresie międzywojennym m.in. służył w Korpusie Ochrony Pogranicza 1924–1927 oraz był dowódcą 10. Dywizji Piechoty 1927–1937. Generał brygady 1927. W 1939 zamordowany przez żołnierzy Armii Czerwonej. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Legia Honorowa (V), Order Pogromcy Niedźwiedzia (III).

OMELIANOWICZ-PAWLENKO Mychajło (Михайло Омелянович-Павленко)

(1878 Tyflis, Gruzja – 1952 Paryż), generał Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej. Absolwent Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. Oficer carskiej artylerii i uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej, a następnie I wojny światowej. Dowódca Ukraińskiej Armii Halickiej będącej siłami zbrojnymi Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej 1918–1919; dowódca Korpusu Zaporoskiego Armii Czerwonej URL. Podczas wojny polsko-rosyjskiej jednostki pod jego dowództwem oblegały Lwów broniący przez Polaków. Po zawarciu rozejmu z Polską a następnie po zawarciu polsko-ukraińskiej umowy sojuszniczej, oddziały mu podporządkowane w lipcu-sierpniu 1920 broniły Galicji Wschodniej przed Armią Czerwoną na linii Dniestru. W czasie II wojny światowej ataman Ukraińskiego Wolnego Kozactwa 1942, a następnie dowódca Ukraińskiej Armii Wyzwoleńczej 1943. Minister spraw wojskowych w rządzie ukraińskim na uchodźstwie 1945–1948. Odznaczenia m.in.: Order Świętego Stanisława (III), Order Świętej Anny (II, III, IV).

OSIKOWSKI Mikołaj Ignacy

(1873 Skierniewice – 1950 Kirkcaldy, Szkocja), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Junkrów Piechoty w Odessie. W armii Imperium Rosyjskiego 1892–1918. W czasie I wojny światowej dowódca kolejno kompanii, batalionu, pułku i brygady piechoty

w walkach przeciw Austrii, Bułgarii i Turcji. W Armii Polskiej we Francji XII 1918–VII 1919. Podczas wojny polsko-rosyjskiej zastępca dowódcy piechoty dywizyjnej 1. Dywizji Strzelców Polskich VII–IX 1919, dowódca XXI Brygady Piechoty IX 1919–VIII 1920, dowódca Grupy Dolnej Wisły VIII 1920–IX 1920; dowódca 2. Dywizji Litewsko-Białoruskiej IX 1920. Podczas walk miał zwyczaj przebywać w najbardziej zagrożonych miejscach. Dowódca 29. Dywizji Piechoty w Grodnie 1921–1923. Generał brygady 1922. W czasie II wojny światowej przebywał we Francji i w Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi.

OSIŃSKI Aleksander

(1870 Pilica – 1956 Warszawa), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów w Niżnym Nowogrodzie 1887 i Konstantynowskiej Szkoły Oficerów Piechoty w Petersburgu 1889. Oficer w armii Imperium Rosyjskiego 1889–1917. Uczestnik rosyjskiej interwencji w Chinach 1900–1901 i wojny rosyjsko-japońskiej walcząc na froncie mandżurskim 1904–1905 oraz I wojny światowej biorąc udział w działaniach na froncie austriackim. Generał major 1915. Organizator oddziałów polskich w Rosji i na Ukrainie 1917. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej jako generalny inspektor piechoty przy Ministerstwie Spraw Wojskowych i naczelnym wodzu VIII 1919–VII 1920, a następnie kolejno dowódca: 17. Dywizji Piechoty, Grupy Operacyjnej przy 1. Armii, Grupy Północnej przy 2. Armii, 3. Armii. Szef Administracji Armii 1922–1924; inspektor szkół wojskowych 1926; inspektor armii 1935. W latach 1939–1947 w USA i w Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I, II, III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Order Świętego Stanisława, Order Świętej Anny (III), Order Korony Rumunii (I), Legia Honorowa (I, III).

PACHUCKI Leon

(1872 Suwałki – 1932 Łódź), generał podporucznik. Absolwent Oficerskiej Szkoły Piechoty w Wilnie 1892. W armii Imperium Rosyjskiego 1889–1817. Uczestnik interwencji rosyjskiej w Chinach 1900–1901 i wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905. W czasie I wojny światowej walczył na froncie niemieckim, a następnie bałkańskim. W marcu 1918 wstąpił do Wojska Polskiego we Francji. W czasie wojny polsko-rosyjskiej kolejno dowodził: 3. Pułkiem Strzelców (późniejszy 45. Pułk Piechoty Strzelców Kresowych), X Brygadą Piechoty, XXV Brygadą Piechoty. Zastępca dowódcy Okręgu Korpusu nr IV w Łodzi 1921. Generał dywizji 1922. Członek Oficerskiego Trybunału Orzekającego 1924. Odznaczenia: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (IV).

PARCHOMIENKO Aleksandr Jakowlewicz (Александр Яковлевич Пархоменко)

(1886 Makarowy Jar – 1921 Buzowce), radziecki komisarz. Od 1918 w Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej pełnomocnik Rady Rewolucyjno-Wojskowej 1. Armii Konnej X–1919, a następnie od kwietnia 1920 dowódca 14. Dywizji Konnej. Poległ w walce z oddziałami atamana Machny. Odznaczenia m.in. Order Czerwonego Sztandaru.

PASŁAWSKI Stefan Wiktor

(1885 Warszawa – 1956 Bangor, Walia), pułkownik WP. W latach 1914–1915 oficer w 3. Pułku Piechoty Legionów. Pracownik Komisji Wojskowej Tymczasowej Rady Regencyjnej 1915–1918. Od 1918 w Wojsku Polskim. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Organizator i dowódca Białostockiego Pułku Strzeleckiego (późniejszy 79. Pułk Piechoty) XII 1919–VI 1920; dowódca IV Brygady Piechoty Litewsko-Białoruskiej VII 1920. Podczas odwrotu został odcięty od wojsk polskich przez Armię Czerwoną i przeszedł na Litwę, gdzie został internowany. W latach 1921–1934 m.in. dowódca Okręgu Warownego Wilno, a następnie dowódca II i III Brygady Korpusu Ochrony Pogranicza i dowódca Okręgu Korpusu VIII Toruń. Generał brygady 1928. Wojewoda

białostocki 1934–1936, a następnie wojewoda stanisławowski 1936–1939. W czasie II wojny światowej w niewoli niemieckiej 1941–1945. Po wojnie na emigracji we Francji i Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV, V), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi.

PAULIK Franciszek Daniel

(1866 wieś Čimelice Czechy – 1940 Lwów), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów w Pradze 1885. W armii austro-węgierskiej (pułkownik) 1914–1918 m.in. podczas I wojny światowej dowódca Pułku Strzelców Lwowskich. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca Grupy Operacyjnej w grupie płk. Władysława Sikorskiego II 1919–V 1919; dowódca 8. Pułku Piechoty Legionów i VI Brygady Piechoty Legionów (odznaczył się w walkach nas Dźwiną) V 1919–IV 1920; dowódca 13. Dywizji Piechoty IV–IX 1920. Dowódca 24. Dywizji Piechoty w Jarosławiu 1921–1924. Generał dywizji 1925. Zamordowany przez NKWD. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Order Korony Żelaznej (III), Order Leopolda z Mieczami (IV).

PETLURA Symon Wasylowycz (Сймон Васильович Петлюра)

(1879 Połtawa, Ukraina – 1926 Paryż), ukraiński działacz niepodległościowy, ataman. Absolwent Rosyjskiego Prawosławnego Seminarium Duchownego w Połtawie 1901. Po wybuchu rewolucji walczył z bolszewikami o niepodległość Ukrainy. Przewodniczący Dyrektoriatu Ukraińskiej Republiki Ludowej 1919–1926 (od 1921 na emigracji). Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. W 1920 podpisał z Józefem Piłsudskim układ wojskowo-polityczny (Rzeczpospolita obiecała pomoc zbrojną w walce o utworzenie niepodległej Ukrainy, a w zamian Ukraińcy zrzekli się pretensji do Galicji Wschodniej) i wziął udział w wyprawie kijowskiej. Do końca wojny był wiernym sojusznikiem Polski. Na emigracji we Francji od 1921, gdzie w pięć lat później został zamordowany przez żydowskiego zegarmistrza.

PIŁSUDSKI Józef Klemens

(1867 wieś Zułów, ok. wileński – 1935 Warszawa), marszałek Polski, polityk, mąż stanu. Od 1892 członek Polskiej Partii Socjalistycznej. Twórca Organizacji Bojowej PPS 1904; współzałożyciel i komendant główny Związku Walki Czynnej oraz organizator Związku Strzeleckiego; organizator Legionów Polskich i komendant I Brygady Legionów 1914–1916; członek Tymczasowej Rady Stanu 1917; naczelnik państwa 1918–1922; naczelny wódz Armii Polskiej 1918. W pierwszej fazie wojny polsko-rosyjskiej sam dowodził działaniami na froncie litewskim i białoruskim 1919. Przygotował także ofensywę wiosenną 1920 na froncie ukraińskim. W kwietniu 1920 zawarł sojusz wojskowy z Symonem Petlurą, zapewniający Ukraińcom pomoc Rzeczypospolitej w utworzeniu własnego państwa. Podczas sowieckiego kontrnatarcia i zbliżania się do Warszawy opracował założenia planu bitwy nad Wisłą, rezygnując z zalecanej przez przedstawicieli francuskiej misji wojskowej obrony linii Wisły i stawiając na ofensywę. Osobiście poprowadził polską grupę uderzeniową do natarcia znad Wieprza na skrzydło i tyły wojsk Tuchaczewskiego. Po zwycięstwie nad Wisłą ostro sprzeciwiał się propozycjom zakończenia wojny drogą pokojową. Pod koniec sierpnia 1920 opracował założenia do planu bitwy nad Niemnem. Za jego wiedzą gen. L. Żeligowski 9 października 1920 zajął Wilno. Przywódca obozu sanacji po przewrocie majowym 1926; dwukrotny premier Polski 1926–1928 i 1930. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego, Krzyż Wielki Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I), Krzyż Walecznych (4x), Złoty Krzyż Zasługi (4x), Legia Honorowa (I), Order Pogromcy Niedźwiedzia (I), Krzyż Wolności (I), Wielka Wstęga Orderu Białej Róży Finlandii (I), Order Leopolda (I), Wielka Wstęga Orderu Słońca, Wielka Wstęga Orderu Karola I, Krzyż Wielki Orderu Krzyża Południa, Wielka Wstęga Orderu Świętych Maurycego i Łazarza (I).

PLISOWSKI Józef

(1877 wieś Nerubajka pod Humaniami – 1966 Warszawa), podpułkownik WP. Absolwent Oficerskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu. W armii Imperium Rosyjskiego 1897–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 9. Pułku Artylerii Polowej VI 1919–VI 1920, a następnie p.o. dowódcy artylerii Dywizji Górskiej VII–X 1920. W okresie międzywojennym dowódca IX Brygady Artylerii. Generał brygady 1928. Podczas II wojny światowej w Armii Krajowej. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych (3x), Złoty Krzyż Zasługi.

PLISOWSKI Konstanty

(1890 Nowosiółka, pow. bałcki, Podole – 1940 Charków, ZSRR), pułkownik WP. Absolwent Korpusu Kadetów w Odessie. W armii Imperium Rosyjskiego 1911–1918 m.in. podczas I wojny światowej dowódca szwadronu w 12. Achtyrskim Pułku Huzarów. W Wojsku Polskim od 1919. Dowódca IV Brygady Jazdy, a następnie VI Brygady Jazdy w wojnie polsko-rosyjskiej. W latach 1921–1931 m.in. dowódca kolejno IX, XII i V Brygady Jazdy. Generał brygady 1929. Podczas kampanii wrześniowej 1939 dowódca Twierdzy Brzeskiej, a następnie dowódca Nowogródzkiej Brygady Kawalerii. Zamordowany w 1940 przez NKWD w Charkowie. Pośmiertnie awansowany do stopnia generała dywizji 2007. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (V), Order Świętej Anny z Mieczami (II), Order Świętego Włodzimierza (IV).

POGONOWSKI Stefan

(1895 wieś Domaniew, pow. poddębicki – 1920 wieś Wólka Radzymińska, pow. legionowski), porucznik WP. Absolwent Wileńskiej Szkoły Wojskowej. W armii Imperium Rosyjskiego 1914–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca kompanii, a następnie batalionu 28. Pułku Strzelców Kaniowskich. 15 sierpnia 1920 z własnej inicjatywy z Kątów Węgierskich przeprowadził brawurowy atak, wywołując panikę w szeregach znacznie liczniejszego wojska

bolszewickiego. Poległ w Bitwie Warszawskiej prowadząc do ataku swój batalion. Odznaczenia: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych.

POGORZELSKI Eugeniusz Bronisław

(1867 Sanniki, pow. gostyniński – 1934 Warszawa), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Junkrów Piechoty w Wilnie 1890. W armii Imperium Rosyjskiego 1890–1918. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905 oraz I wojny światowej (dowódca 716 i 51 Pułku Piechoty). Dowódca 8. Dywizji Strzelców Polskich przy rosyjskiej 6. Armii, a następnie 5. Pułku Piechoty w II Korpusie Polskim w Kiszyniowie 1917–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Zastępca dowódcy Okręgu Wojskowego Częstochowa, a następnie Okręgu Wojskowego Kielce II–V 1919; dowódca XIV Brygady Piechoty (czasowo dowódca 7. Dywizji Piechoty) V 1919–XII 1920. I zastępca szefa Administracji Armii 1923–1924. Generał dywizji 1924. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych.

POPOWICZ Bolesław Kornel

(1878 wieś Waręż, ob. lwowski – 1937 Lwów), nauczyciel, pułkownik WP. Absolwent Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Lwowskiego 1907. W armii austro-węgierskiej 1914–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 6. Pułku Piechoty Legionów (walczył m.in. o Gródek Jagielloński, Lwów, Wilno oraz brał udział w operacji kijowskiej i Bitwie Warszawskiej) V 1919–VIII 1920; dowódca III Brygady Piechoty Legionów VIII–XI 1920. Dowódca 1. Dywizji Piechoty Legionów 1926–1928; dowódca Okręgu Korpusu VI Lwów 1928–1935. Generał brygady 1928. Senator RP IV kadencji z województwa lwowskiego. Członek loży wolnomularskiej Tomasz Zan w Wilnie. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Order Pogromcy Niedźwiedzia (III).

PORĘBSKI Kazimierz

(1872 Wilno – 1933 Warszawa), kontradmirał. Absolwent Korpusu Morskiego w Petersburgu 1892 i Oficerskiej Szkoły Min i Torped w Kronsztadzie 1885. W Marynarce Wojennej Imperium Rosyjskiego 1892–1918. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej (odznaczył się w bitwie na Morzu Żółtym) 1904–1905. Uczestnik akcji ratowania ofiar trzęsienia ziemi w Messynie 1908. Dowódca: krążownika pancernego „Admirał Makarow” 1909, stawiacza min „Jenisiej” 1910–1913, pancernika „Imperatrice Maria” 1913–1914, pancernika „Rostisław” 1914, brygady krążowników na Morzu Czarnym 1916, Morskiego Ufortyfikowanego Rejonu Zatoki Fińskiej i Rejonu Piotrogradzkiego 1917. Kontradmirał 1916. W Wojsku Polskim od 1918. Członek Rady Wojskowej oraz szef Sekcji Morskiej (od połowy 1919 Departament dla Spraw Morskich) Ministerstwa Spraw Wojskowych (de facto dowódca Marynarki Wojennej) 1919. W czasie wojny polsko-rosyjskiej działał w składzie floty i rzecznych na Wiśle, Prypeci i Dniestrze. Od 7 sierpnia 1920 dowódca obrony odcinka Warszawa-Zegrze-Dęby (lewe skrzydło obrony Warszawy) oraz dowódca Obrony Rzecznej. Szef (wiceadmirał) Kierownictwa Marynarki Wojennej 1922–1925. Autor programu rozbudowy floty wojennej. Wspierał budowę portu w Gdyni oraz spowodował utworzenie Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej i lotnictwa morskiego w Tczewie. Odznaczenia: Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych, Order Świętego Jerzego (IV), Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Świętej Anny (II, III), Order Świętego Stanisława (II, III), Order Orła Czerwonego (IV), Order Korony Włoch (III), Legia Honorowa (IV), Srebrny Medal „Za akcję ratunkową w Messynie”.

PRAGŁOWSKI Aleksander Tadeusz

(1895 wieś Parszowa, pow. leski – 1974 Londyn), porucznik WP. Absolwent Wydziału Kawalerii Akademii Wojskowej w Wiener Neustadt 1914. Oficer kawalerii austro-węgierskiej 1912–1918 m.in. 4. Pułku Ułanów Cesarza w Żółkwi. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej oficer w sztabach m.in. 3. Dywizji Piechoty Legionów i Naczelnym Dowódcą

twie. Szef sztabu 1. Dywizji Jazdy VII–VIII 1920, a następnie szef sztabu Korpusu Jazdy VIII–XII 1920. Po wojnie wykładowca w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. Podczas kampanii wrześniowej 1939 szef sztabu Armii „Łódź”, a następnie Armii „Warszawa”. Jeniec niemieckich oflagów 1939–1945. Od 1945 na emigracji w Wielkiej Brytanii. Generał brygady 1964. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (IV), Krzyż Walecznych (4x), Złoty Krzyż Zasługi, Legia Honorowa (IV).

PRIMAKOW Witalij Markowicz (Виталий Маркович Примаков)

(1897 Semeniwka, gub. czernihowska – 1937 Moskwa), radziecki komandir. Członek Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji 1914. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 8. Dywizji Kawalerii Czerwonych Kozaków, a następnie dowódca I Konnego Korpusu Czerwonych Kozaków. Zasłynął jako organizator zagonów na głębokie tyły polskiej armii. Po wojnie m.in. komendant Wyższej Szkoły Kawalerii w Leningradzie, a następnie attaché wojskowy w Afganistanie i Japonii. Radziecki komkor 1935. W 1937 aresztowany i zamordowany przez NKWD podczas czystek stalinowskich. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru (3x).

PRZEŹDZIECKI Wacław Jan

(1883 wieś Leśmierz, pow. zgierski – 1964 Penley, Wielka Brytania), pułkownik WP. Absolwent Wyższej Szkoły Rzemieślniczej w Łodzi 1903. W armii Imperium Rosyjskiego 1904–1915. W czasie I wojny światowej dowódca kompanii, a następnie batalionu (ciężko ranny w Prusach). W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca: XXIX Brygady Piechoty VII 1919–VII 1920, XIII Brygadą Piechoty VII–VIII 1920, XXIV Brygadą Piechoty IX 1920–X 1921. Dowódca 21. Dywizji Piechoty Górskiej w Bielsku 1926–1936. Generał brygady 1927. W niewoli sowieckiej 1939–1941. Od 1941 w Armii gen. W. Andersa bez dowództwa na froncie. Od 1948 na emi-

gracji w Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (2x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (V).

PUTNA Witowt Kazimirowicz (Витовт Казимирович Путьна) (1893 Maćkańce, pow. trocki – 1937 Moskwa), radziecki komdyw. W czasie I wojny światowej w armii Imperium Rosyjskiego. Od 1918 w Armii Czerwonej szef Wojskowej Komendy Uzuppełnień w Witebsku. W wojnie polsko-rosyjskiej dowódca 27. Dywizji Strzelców wchodzącej w skład 16. Armii Frontu Zachodniego. Zdobył sławę jednego z najlepszych dowódców dywizji Armii Czerwonej. W Bitwie Warszawskiej odegrał znaczącą rolę, gdyż pobiwszy polską 11. Dywizję Piechoty zdobył Radzymin tworząc wyłom w pierwszej linii obronnej Warszawy. Dzięki jego umiejętnościom i działaniom resztki wojsk 16. i 3. Armii sowieckich uniknęły zniszczenia i prze-rwały okrążenie pod Białymstokiem, po czym wycofały się na wschód. Oficer w sztabie i centralnych zarządach Armii Czerwonej oraz dowódca korpusu 1924–1927; attaché wojskowy w Japonii 1927–1931; dowódca Nadmorskiej Grupy Wojsk na Dalekim Wschodzie 1931–1934; attaché wojskowy w Wielkiej Brytanii 1934–1936. Zamordowany przez NKWD podczas czystek stalinowskich. Zrehabilitowany 1957. Autor pamiętnika, w którym opisał swój udział w wojnie z Polską. Odznaczenia: Order Czerwonego Sztandaru (3x), Order Czerwonej Gwiazdy.

RADCLIFFE Percy sir

(1874 – 1934), brytyjski generał brygady. Oficer artylerii konnej i uczestnik w wojnie burskiej 1899–1900; szef Oddziału Operacyjnego brytyjskiego Imperialnego Sztabu Generalnego 1918–1922; dowódca 4. Dywizji Piechoty 1926–1927. Jako członek Misji Międzysojuszniczej⁶ przebywał w Polsce od 28 lipca 1920

⁶ Brytyjsko-francuska misja dyplomatyczna w Polsce powołana zgodnie z postanowieniami konferencji w Spa. Misja przybyła do Warszawy 25 lipca 1920 w trakcie wojny polsko-rosyjskiej. Misją kierował brytyjski ambasador w Berlinie Edgar

do połowy września 1920. Jego wrażenia i raporty o wojnie polsko-rosyjskiej były zdumiewająco naiwne. Odznaczenia: Krzyż Walecznych (4x).

RASZEWSKI Kazimierz

(1864 wieś Jasień, pow. kościański – 1941 Poznań), generał porucznik. Absolwent Szkoły Wojskowej w Nysie 1887. W armii pruskiej 1885–1918. W latach 1896–1914 m.in. rotmistrz w 4. Pułku Huzarów im. von Schilla w Oławie, a następnie major w 16. Pułku Huzarów im. Cesarza Austrii Franciszka Józefa I w Szlezwiku, w którym został zastępcą dowódcy podczas I wojny światowej. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 6. Dywizji Piechoty IX 1919–VI 1920; dowódca Grupy Operacyjnej (6. i 17. Dywizja Piechoty) VI–VII 1920; dowódca 2. Armii (m.in. stoczył bitwę pod Równem z 1. Konną Armią S. Budionnego) VII–VIII 1920; dowódca Okręgu Generalnego „Poznań”, a następnie Grupy Operacyjnej „Pomorze”, broniącej przed bolszewikami linii dolnej Wisły VIII–X 1920. Generał broni 1925. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (2x), Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Żelazny, Legia Honorowa (III, IV).

RAYSKI Ludomił Antoni

(1892 wieś Czesław, pow. myślenicki – 1977 Londyn), major WP, pilot. Członek Związku Strzeleckiego 1912. W czasie I wojny światowej w 1. Pułku Piechoty Legionów Polskich, a następnie obserwator lotniczy w armii tureckiej. Podczas wojny

Vincent D’Abernon. Oprócz niego Wielką Brytanię reprezentowali Maurice Hankey, sekretarz gabinetu premiera Davida Lloyd George’a i generał Percy Radcliffe. Francję reprezentowali Jean Jules Jusserand, ambasador Republiki w Waszyngtonie i generał Maxime Weygand, szef Sztabu Generalnego Francuskich Sił Zbrojnych. Misja Międzysojusznicza do Polski, powołana z inicjatywy premiera Wielkiej Brytanii, Lloyd George’a, miała doradzać polskiemu rządowi w czasie rokowań rozejmowych z Rosją Radziecką, jednak jej nieoficjalnym zadaniem było zastąpienie urzędującego rządu Wincentego Witosa osobami skłonnyymi do zawarcia rozejmu z bolszewikami.

polско-rosyjskiej dowódca 7. Eskadry Myśliwskiej im. Tadeusza Kościuszki X 1919, a następnie 21. Eskadry Niszczycielskiej (jedyna tego typu jednostka bombowa), z którą m.in. uczestniczył w wyprawie kijowskiej VI–VIII 1920. W czasie II wojny światowej major Royal Air Force przydzielony do brytyjskiej jednostki rozprawiania samolotów. Po śmierci gen. Sikorskiego przyjęty do Polskich Sił Powietrznych, objął funkcję dowódcy PSP na Bliskim Wschodzie. Po demobilizacji pozostał w Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (III, IV, V), Order Medzydów, Order Białego Lwa (III), Gwiazda Italii.

ROJA Bolesław Jerzy

(1876 wieś Bryńce Zagórne, ob. Iwowski – 1940 Sachsenhausen, Niemcy), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Wiedniu 1898. W armii austro-węgierskiej w 36. Pułku Piechoty Obrony Krajowej w Kołomyi 1898–1905. W Legionach Polskich od 1914. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 2. Dywizji Piechoty Legionów oraz grupy operacyjnej na Froncie Litewsko-Białoruskim (zajął Mińsk Litewski) I–VIII 1919; dowódca Okręgu Generalnego „Kielce” VIII 1919–III 1920; dowódca Okręgu Generalnego „Pomorze” III–VIII 1920; dowódca 2. Armii VIII–IX 1920. Generał dywizji 1922. W czasie II wojny światowej konspiracyjny działacz Polskiego Czerwonego Krzyża. Aresztowany przez Niemców i zamordowany w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen. Autor publikacji książkowych: *Szef sztabu* (Warszawa 1922), *Legandy i fakty* (Warszawa 1931). Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości.

ROMANOWICZ Aleksander

(1871 majątek Olekszyszki, ob. grodzieński – 1933 Wilno), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Połocku 1890 i Nikołajewskiej Szkoły Kawalerii w Petersburgu 1892. W armii Imperium Rosyjskiego 1892–1918 m.in. dowódca (ge-

nerał major) Dywizji Finlandzkiej. W Wojsku Polskim od 1920. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca Pułku Jazdy Tatarskiej im. Mustafy Achmatowicza II–IV 1920; dowódca VII Brygady Jazdy IV–VII 1920. Generał brygady 1923.

ROMEI-LONGHENA Giovanni Girolamo

(1865 Reggio Emilia – 1944 Brescia, Włochy), włoski generał dywizji. Absolwent Akademii Wojennej w Rzymie 1896. Adiutant króla Włoch. Podczas I wojny światowej szef Sztabu Kawalerii na froncie włoskim. Członek Komisji Rozjemczej w czasie wojny polsko-ukraińskiej 1919; szef Włoskiej Misji Wojskowej w Polsce 1919–1923. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dopomógł w dostarczeniu włoskich samolotów dla Wojska Polskiego. Odznaczenia m.in. Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

ROMER Jan Edward

(1869 Lwów – 1934 Warszawa), generał porucznik. Absolwent Akademii Wojskowo-Technicznej w Wiedniu 1890 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1896. W armii austro-węgierskiej 1890–1917 m.in. w 1913 dowódca 32. Pułku Armat Polowych, na czele którego walczył na froncie rosyjskim i włoskim. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Szef Polskiej Misji Wojskowej Zakupów w Paryżu III–XII 1919; dowódca 13. Dywizji Piechoty na froncie wschodnim XII 1919–IV 1920; dowódca Dywizji Jazdy na froncie ukraińskim IV–V 1920; członek polskiej delegacji w sprawie rozejmu z bolszewikami IX 1920. Podczas zamachu stanu 1926 odmówił wysłania na pomoc Józefowi Piłsudskiemu podległych sobie oddziałów. Inspektor armii 1926–1932. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III), Krzyż Walecznych (4x), Złoty Krzyż Zasługi, Order Korony Rumunii (I), Legia Honorowa (II, III), Order Leopolda, Order Korony Żelaznej (II, III).

ROZWADOWSKI Tadeusz Jordan

(1866 Babin, pow. kałuski – 1928 Warszawa), generał porucznik. Absolwent Wyższej Wojskowej Szkoły Realnej w Hranicach, Akademii Wojskowo-Technicznej w Wiedniu i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu. W armii austro-węgierskiej 1886–1916. Adiutant sztabu Brygady Jazdy w Marburgu, a następnie w 31. Dywizji Piechoty w Budapeszcie 1891–1894; attaché wojskowy w Bukareszcie 1895–1907; dowódca 31. Pułku Artylerii Lekkiej w Stanisławowie 1907–1912; dowódca 12. Baterii Artylerii w Krakowie 1912–1914; dowódca bukowskińskiej 43. Dywizji Piechoty, a następnie artylerii 1. Armii 1915–1916. Feldmarszałek porucznik 1915. W sztabie austriackim miał opinię niepewnego politycznie z powodu polskiego patriotyzmu. W Wojsku Polskim od 1918. Szef Polskiej Misji Wojskowej we Francji 1919–1920. Podczas wojny polsko-rosyjskiej szef Sztabu Generalnego i członek Rady Obrony Państwa, której składał dzienne raporty z sytuacji na froncie. Był jednym z głównych architektów polskiego zwycięstwa w Bitwie Warszawskiej. Inspektor armii 1921; generalny inspektor jazdy 1921. Generał broni 1921. W 1926 po wybuchu przewrotu majowego, stanął na czele legalnych sił rządowych przeciwko dokonującym zamachu stanu piłsudczykom. Konstruktor i wynalazca wojskowy w zakresie artylerii. Zaprojektował m.in. nowy rodzaj pocisku artyleryjskiego, tzw. granato-szrapnel, który eksplodował raz w powietrzu, i drugi raz już po zetknięciu z celem. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Order Korony Żelaznej (III), Krzyż Żelazny (II), Order Lwa Białego (II), Legia Honorowa (III).

RÓMMEL (RUMMEL) Juliusz Karol

(1881 Grodno – 1967 Warszawa), pułkownik WP. Absolwent Korpusu Kadetów w Pskowie 1900 i Konstantynowskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu 1903. W armii Imperium Rosyjskiego (pułkownik artylerii konnej) 1903–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca II

Brygady Artylerii Legionów (późniejsza I Brygada) II 1919–V 1920; dowódca 1. Dywizji Jazdy VII 1920–VII 1921. Odnosił wiele sukcesów w walce z 1. Armią Konną S. Budionnego, zwyciężając ją m.in. pod Komarowem 31 VIII 1920. W latach 1921–1939 m.in. dowódca 1. Dywizji Kawalerii w Białymstoku, inspektor armii z siedzibą w Warszawie. Generał dywizji 1928. W 1932 i 1933 wydał własnym nakładem swoje wspomnienia z czasów wojny z bolszewikami. Podczas kampanii wrześniowej 1939 dowódca Armii „Łódź”, a następnie Armii „Warszawa”. Jeniec w niemieckim ołagru 1939–1945. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Order Świętego Jerzego (IV), Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Świętej Anny (II), Order Świętego Stanisława (II, III), Legia Honorowa (II, III, IV), Order Pogromcy Niedźwiedzia (II).

RYDZ-ŚMIGŁY Edward

(1886 Brzeżany, ob. tarnopolski – 1941 Warszawa), generał porucznik. W latach 1914–1917 dowódca batalionu, a następnie zastępca dowódcy brygady w I Brygadzie Legionów Polskich. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 3. Armii (zdobycie Kijowa) V–VI 1920; dowódca Frontu Południowo-Wschodniego, a następnie Frontu Środkowego (w bitwie nad Niemnem dowodził 2. Armią) 1920. Uczestnik Bitwy Warszawskiej VIII 1920. Dowódca Inspektoratu Armii nr 1 w Wilnie 1922–1926; inspektor armii 1926–1935; generalny inspektor Sił Zbrojnych oraz naczelny wódz 1935–1939. Marszałek Polski 1936. W 1939 internowany w Rumunii. W 1940 wrócił do Polski nawiązując kontakty z działaczami konspiracyjnymi. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego, Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I, II, III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Legia Honorowa (I, II, III), Order Trzech Gwiazd (I), Order Pogromcy Niedźwiedzia (II), Order Wschodzącego Słońca (I), Order Krzyża Orła (I), Order Świętego Sawy (I).

RZĄDKOWSKI Jan Piotr

(1860 wieś Belsk, pow. grójecki – 1934 wieś Suchorzew, pow. pleszewski), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Warszawie 1885. W armii Imperium Rosyjskiego 1880–1915. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 1. Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej na Froncie Południowo-Wschodnim oraz dowódca Grupy Operacyjnej swojego imienia. Dowódca Okręgu Generalnego „Łódź” 1921. Generał broni 1923. Odznaczenia: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej, Legia Honorowa (III), Order Świętego Stanisława (II, III), Order Świętego Włodzimierza (III, IV).

SAWICKI Jan

(1872 majątek Telatycze k. Brześcia Litewskiego – 1940 Jarosław, Rosja), generał podporucznik. Absolwent Mikołajewskiej Szkoły Kawalerii w Petersburgu 1894 i Oficerskiej Szkoły Kawalerii w Oraniebaumie 1913. W armii Imperium Rosyjskiego 1892–1917. Podczas I wojny światowej dowódca pułku i brygady kawalerii na frontach austriackim i niemieckim. Po rewolucji październikowej członek Polskiego Komitetu Wojskowego przy rosyjskiej 8 Armii i dowódca tworzonych w niej oddziałów polskich. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca III Brygady Jazdy na froncie galicyjskim i wołyńskim oraz przejściowo 13. Dywizją Piechoty III 1919–VI 1920; dowódca 1. Dywizji Jazdy VI–VII 1920; dowódca Grupy Operacyjnej Jazdy walczącej przeciw Armii Konnej S. Budionnego na Wołyniu i Podolu VII 1920–VIII 1920. Generał brygady 1922. Dowódca III Brygady Kawalerii w Poznaniu 1924–1925, a następnie 2. Dywizji Kawalerii w Warszawie 1925–1927. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Order Świętego Stanisława (II, III), Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Świętego Jerzego (IV), Legia Honorowa (V).

SCHUBERT (SZUBERT) Karol Stanisław

(1864 wieś Marszowice, pow. wielicki – 1954), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Łobzowie 1882. W armii austro-węgierskiej 1882–1919. Adiutant batalionu i dowódca kompanii w 18. Pułku Obrony Krajowej w Stryju i Przemyślu 1893–1910; dowódca 1. Wiedeńskiego Pułku Obrony Krajowej 1914–1915; dowódca 32. Pułku Strzelców 1915–1918; szef Oddziału I Personalnego w Ministerstwie Obrony Krajowej w Wiedniu 1918–1919. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca XIII Brygady Piechoty w 7. Dywizji Piechoty na Froncie Śląskim, a następnie na Froncie Wschodnim II–III 1920; dowódca Grupy Operacyjnej gen. Jędrzejewskiego na Froncie Wołyńskim III 1920; dowódca 7. Dywizji Piechoty III 1920–VI 1921. Generał dywizji 1922. Dowódca 14. Dywizji Piechoty 1921–1922; dowódca Okręgu Korpusu nr IX w Brześciu 1922–1924; przewodniczący Oficerskiego Trybunału Orzekającego 1924–1925. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (IV), Krzyż Walecznych, Złoty Krzyż Zasługi, Legia Honorowa (IV), Order Żelaznej Korony (III), Order Leopolda (IV).

SERDA-TEODORSKI Aureli

(1860 Tarnów – 1942 Zagrzeb, Jugosławia), generał podporucznik. Absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Lwowskiego 1897. W armii austro-węgierskiej 1899–1918 m.in. podczas I wojny światowej dowódca brygady kawalerii na froncie włoskim. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Zastępca dowódcy 3. Dywizji Strzelców Polskich walczącej m.in. na Froncie Wołyńskim VI–IX 1919; szef Misji Wojskowej przy rządzie Ukraińskiej Republiki Ludowej IX 1919–VI 1920. Zastępca generalnego inspektora jazdy 1920–1921; komendant Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie 1922–1925. Generał dywizji 1925. W 1936 wyemigrował do Jugosławii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (III).

SIERGIEJEW Jewgienij Nikołajewicz (Евгений Николаевич Сергеев)

(1887 – 1937 Moskwa), radziecki komandarm. Absolwent Mi-kołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. Przed rewolucją bolszewicką w armii Imperium Rosyjskiego dosłużył się stopnia podpułkownika. Od 1918 w Armii Czerwonej. W wojnie polsko-rosyjskiej dowódca: wojsk zapasowych Frontu Zachodniego IV–VI 1920, grupy północnej 15. Armii (48. Dywizja Strzelców, 164. Brygady Strzelców) V–VI 1920, 4. Armii VI–VIII 1920. Po wojnie służył w Białoruskim Okręgu Wojskowym oraz był wykładowcą Akademii Sztabu Generalnego. Zamordowany przez NKWD podczas czystek stalinowskich. Autor książki *Od Dźwiny ku Wiśle* (Moskwa 1928). Odznaczenia m.in. Order Czerwonego Sztandaru.

SIKORSKI Franciszek Józef

(1889 Lwów – 1940 Charków, ZSRR), podpułkownik WP. Absolwent Politechniki Lwowskiej. W czasie I wojny światowej oficer w 3. i 4. Pułku Piechoty Legionów. Po kryzysie przysięgowym wcielony do armii austriackiej. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 28. Pułku Piechoty VII–X 1919, a następnie XIX i XX Brygady Piechoty (Front Północny) X 1919–XII 1920. Uczestnik Bitwy Warszawskiej VIII 1920. Dowódca 9. Dywizji Piechoty 1926–1932. Generał brygady 1927. W 1940 zamordowany przez NKWD. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (3x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi.

SIKORSKI Władysław Eugeniusz

(1881 wieś Tuszów Narodowy, pow. mielecki – 1943 Gibraltary), inżynier, generał podporucznik. Absolwent Politechniki Lwowskiej 1907. Porucznik armii austro-węgierskiej 1914. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 9. Dywizji Piechoty i Grupy Poleskiej (odniósł wiele zwycięstw nad oddziałami Armii Czerwonej na Polesiu) VIII 1919–VIII 1920; dowódca 5. Armii (zwycięska bitwa nad Wkrą i Bitwa Warszawska) VIII 1920–IV 1921. Autor publikacji książ-

kowej *Nad Wisłą i Wkrą. Studium do polsko-rosyjskiej wojny 1920 roku* (Warszawa 1928). Premier i minister spraw wojskowych 1923–1924. Po przewrocie majowym odsunięty od eksponowanych stanowisk. Współzałożyciel w Szwajcarii stronnictwa Front Morges 1936. Dowódca oddziałów polskich we Francji i premier rządu RP na obczyźnie 1939; naczelny wódz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1943. Zwolennik nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską a ZSRR, zerwanych po agresji ZSRR na Polskę we wrześniu 1939. Stosunki te zostały w lipcu 1941 przywrócone po ataku Niemiec na ZSRR układem Sikorski–Majski, jednak po odkryciu grobów ofiar zbrodni katyńskiej 25 kwietnia 1943 ZSRR ponownie zerwał stosunki dyplomatyczne z Polską. Zginął w katastrofie samolotu, który rozbił się zaraz po starciu z lotniska w Gibraltarze. Kwestia przyczyny katastrofy jest przedmiotem kontrowersji i hipotez o zamachu. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego, Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I, III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Order Leopolda (I), Order Krzyża Wolności (I, II), Legia Honorowa (II, III).

SKIERSKI Leonard Kazimierz

(1866 Stopnica, pow. buski – 1940 Charków, ZSRR), generał podporucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Woroneżu 1884, Mikołajewskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu 1887 i Oficerskiej Szkoły Artyleryjskiej w Carskim Siole 1906. W armii Imperium Rosyjskiego 1884–1918. Dowódca 2. dywizjonu III Brygady Artylerii Gwardii 1912–1915; dowódca VII Brygady Artylerii 1915–1917; inspektor artylerii V Korpusu Armijnego 1917–1918. Generał major 1915. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 7. Dywizji Piechoty (walki na Wołyniu) V–IX 1919; dowódca 13. Dywizji Piechoty (przeimianowana na 1. Dywizję Strzelców) IX–XII 1919; dowódca 4. Dywizji Piechoty (ofensywa kijowska) XII 1919–V 1920; dowódca Grupy Operacyjnej na Froncie Północno-Wschodnim V–VII 1920; dowódca 4. Armii na Froncie Północno-Wschodnim oraz

podczas kontrofensywy w składzie Frontu Środkowego VII–X 1920. Inspektor Armii nr 3 w Toruniu 1921–1926, a następnie w Warszawie 1926–1931. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez NKWD i zamordowany w Charkowie. Awansowany pośmiertnie do stopnia generała broni 2007. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I, II, III), Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (II, III), Order Świętego Stanisława (I, II), Order Świętej Anny (II), Order Świętego Włodzimierza z Mieczami (II), Order Świętego Sawy (I, II).

SKORUPKA Ignacy Jan

(1893 Warszawa – 1920 pod Ossowem), kapłan archidiecezji warszawskiej. Absolwent Warszawskiego Seminarium Duchownego 1914. Święcenia kapłańskie 1916. Ochotnik w Wojsku Polskim 1920. W czasie wojny polsko-rosyjskiej kapelan 236. Pułku Piechoty Armii Ochotniczej im. Weteranów Powstania Styczniowego. Poległ 14 VIII 1920 w bitwie pod Ossowem, idąc w pierwszej linii nacierającej tyraliery. Odznaczenia (pośmiertnie): Order Orła Białego, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

SKRZYŃSKI Stanisław Wilhelm

(1877 maj. Wradiówka k. Chersonia, Rosja – 1935 Warszawa), pułkownik WP. Absolwent Oficerskiej Szkoły Piechoty w Odessie 1900. W armii Imperium Rosyjskiego 1900–1918 m.in. uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905 oraz I wojny światowej 1914–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca II Brygady Piechoty 2 Dywizji Strzelców Wielkopolskich, a następnie 16. Dywizji Piechoty. Generał brygady 1927. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości.

SMIRNOW Andriej Kiriłłowicz (Андрей Кириллович Смирнов)

(1895 Petersburg – 1941 k. wsi Popowka, ob. zaporoski), ra-

dziecki komandir. Absolwent Akademii Wojskowej im. Michała Frunzego w Moskwie 1927. Instruktor Gwardii Czerwonej⁷ w Piotrogradzie 1917. Od 1918 w Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 504. Pułku Strzelców w 56 Dywizji Strzeleckiej odznaczając się w walkach pod Pysznem V 1920 i Wołkowyskiem VII 1920. W II wojnie światowej dowódca 18. Armii Frontu Południowego. W 1941 zginął podczas walk w obwodzie zaporoskim. Odznaczenia m.in.: Order Lenina, Order Czerwonego Sztandaru.

SMIRNOW Piotr Aleksandrowicz (Пётр Александрович Смирнов)

(1897 Biało-Chołuminskij – 1939 Moskwa), radziecki komandir Czerwonej Floty. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca Flotyli Wołżańskiej IV–VIII 1919, a następnie dowódca Flotyli Dnieprzańskiej IX 1919–X 1920. Pierwszy komisarz (minister) Floty Wojennej ZSRR 1937. W 1939 aresztowany i zamordowany przez NKWD w ramach czystek stalinowskich. Odznaczenia m.in.: Order Lenina, Order Czerwonego Sztandaru.

SNIESARIEW Andriej Jewgienjewicz (Андрей Евгеньевич Снесарев)

(1865 gubernia woroneska – 1937 Moskwa), radziecki komandir. Absolwent Szkoły Junkrów w Moskwie 1889 i Nikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1899. W armii Imperium Rosyjskiego (generał porucznik) 1887–1917. W Armii Czerwonej od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca Armii Zachodniej walczącej na terenie Litwy i Białorusi

⁷ Gwardia Czerwona (ros. Красная гвардия) – oddziały paramilitarne bolszewików działające w Rosji od rewolucji lutowej i obalenia caratu w marcu 1917 do utworzenia po przewrocie bolszewickim (rewolucji październikowej) Armii Czerwonej (luty 1918), składające się z robotników przemysłowych, związanych z Socjaldemokratyczną Partią Robotniczą Rosji (bolszewików). Od listopada 1917 Gwardia Czerwona pełniła funkcje policyjne i ochroniała ważne obiekty. Po utworzeniu dekretem Rady Komisarzy Ludowych z 28 stycznia 1918 Armii Czerwonej, oddziały Gwardii weszły w jej skład.

II–V 1919. Komendant Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego w Moskwie 1919–1921. Odznaczenia m.in.: Order Świętego Jerzego (III, IV), Order Świętego Włodzimierza (III, IV), Order Świętej Anny (I, II), Order Świętego Stanisława (I, II, III).

SOŁŁOHUB Nikołaj (Николай Владимирович Соллогуб)

(1883 gubernia mińska – 1937 Rosja), rosyjski komandarm 2 rangi. Absolwent Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. W latach 1903–1918 w armii Imperium Rosyjskiego. Od czerwca 1918 w Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej jako dowódca 16. Armii bezskutecznie próbował zdobyć Warszawę. Jego armia została pokonana w Bitwie Warszawskiej i całkowicie rozpadła się po bitwie białostockiej. Uważany za jednego z najzdolniejszych dowódców rosyjskich tego okresu. W latach 1920–1937 m.in. gubernator wojskowy Krymu, zastępca dowódcy Sił Powietrznych Armii Czerwonej, zastępca dowódcy Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego w Moskwie. Ofiara czystek stalinowskich (prawdopodobnie w 1937 zamordowany przez NKWD). Odznaczenia m.in.: Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Świętego Stanisława (II, III).

SOSNKOWSKI Kazimierz

(1885 Warszawa – 1969 Arundel, Kanada), generał porucznik. Szef sztabu I Brygady Legionów Polskich 1914–1916, a następnie dowódca I Brygady Legionów 1916. Dowódca Okręgu Generalnego Warszawa XI 1918–III 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Wiceminister spraw wojskowych III 1919–V 1920; dowódca Armii Rezerwowej (przeciwstawił się ofensywie wojsk marszałka Tuchaczewskiego, które przełamały front na północy) V–VIII 1920. Minister spraw wojskowych V 1922–V 1923 i XII 1923–II 1924; generalny inspektor piechoty 1924–1925; inspektor armii w Warszawie 1927–1939. Podczas II wojny światowej komendant Związku Walki Zbrojnej 1939–1940, a następnie naczelny wódz Polskich Sił Zbrojnych VII 1943–IX 1944. Po zakończeniu wojny na emigracji w Kanadzie. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego (pośmiertnie 1995), Krzyż Komandorski

Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I), Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (I), Order Korony Żelaznej, Order Krzyża Wolności (I, II), Order Imperium Brytyjskiego (II).

STALIN Józef właśc. Iosif Wissarionowicz Dżugaszwili (1878 Gori, Gruzja – 1953 Kunczewo pod Moskwą), radziecki komisarz. Jeden z organizatorów zbrojnego przewrotu bolszewickiego (rewolucja październikowa) 1917. Po zwycięstwie rewolucji ludowy komisarz do spraw narodowościowych, a następnie ludowy komisarz kontroli państwowej. Chorobliwie podejrzliwy, pamiętliwy i bezwzględny. W czasie wojny polsko-rosyjskiej komisarz polityczny i dowódca (wspólnie z A. Jegorowem) radzieckiego Frontu Południowo-Zachodniego. Współtwórca konarmii⁸, której członkowie, zazwyczaj niewykształceni, ale za to bardzo ambitni „domorośli komuniści”, „prości żołnierze” i „patriotyczni proletariusze”, jak Siemion Budionny i Klimient Woroszyłow, utworzyli później kręgosłup jego frakcji, bezwzględnie wypierając i niszcząc „starych bolszewików”. Dyletant w sprawach wojskowości pożądamy sławy wojennej, którą w jego mniemaniu mogło mu dać między innymi zdobycie Lwowa. W sierpniu 1920 sabotował dyrektywy Kamieniewa o przetrzuceniu 1. Armii Konnej na pomoc Michaiłowi Tuchaczewskiemu, a w jej zatrzymaniu pod Lwowem upatrywano jedną z przyczyn klęski Armii Czerwonej. Po śmierci Lenina został przywódcą partii i państwa-dyktatorem posiadającym nieograniczoną władzę. Wprowadził system represji i zniewolenia społeczeństwa, szukając rzeczywistych i wymaginowanych przeciwników. W okresie jego rządów szacuje się liczbę ofiar na ponad 20 milionów. Generalissimus 1945. Uważany za (obok Adolfa Hitlera) największego zbrodniarza XX wieku.

⁸ 1 Armia Konna (ros. *Первая Конная армия, Конармия*)-sowiecki związek operacyjny kawalerii okresu wojny domowej w Rosji i wojny polsko-rosyjskiej, powstały formalnie w listopadzie 1919 z przekształcenia konnych oddziałów Armii Czerwonej jako siła mająca się przeciwstawić armiom „białych”.

STOROŻENKO Aleksiej (Алексей Стороженко)

(1895–1942), radziecki komandir. Porucznik armii Imperium Rosyjskiego. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca brygady strzeleckiej w 6. Dywizji Strzeleckiej VI–XI 191, a następnie dowódca 6. Dywizji Strzeleckiej XI 1919–XI 1920. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru.

SUSZYŃSKI Stefan

(1872 majątek Bahrynów, pow. orszański – obóz pracy przymusowej Dolinka k. Karagandy, ZSRR), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Junkrów w Twerze 1894 i Mikołajewskiej Szkoły Kawalerii w Petersburgu 1905. W armii Imperium Rosyjskiego 1894–1917. W czasie I wojny światowej dowódca szwadronu, pułku i brygady kawalerii na froncie niemieckim. W Wojsku Polskim od 1918 początkowo szef Sekcji Remontów Departamentu Organizacyjno-Mobilizacyjnego Ministerstwa Spraw Wojskowych. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca V, VII i VIII Brygady Jazdy na frontach galicyjskim, wołyńskim i pomorskim VI 1919–IV 1920; dowódca VII Brygady Kawalerii i Grupy Jazdy swego imienia IV 1920–XI 1921. Generał dywizji 1924. Komendant m. Warszawy i członek Oficerskiego Trybunału Orzekającego 1921–1927. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez NKWD i osadzony w obozie przymusowej pracy. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (IV), Order Korony Rumunii (I), Order Korony Włoch (III).

SZAPOSZNIKOW Borys Michajłowicz (Борис Михайлович Шапошников)

(1882 Złatoust, ob. czelabiński – 1945 Moskwa) radziecki generał. Absolwent Moskiewskiej Szkoły Oficerskiej 1903 i Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1910. W armii Imperium Rosyjskiego 1901–1917 m.in. dowódca (pułkownik) Kaukaskiej Dywizji Grenadierów. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej szef Oddziału Operacyjnego Sztabu Polowego Rewolucyjnej Rady Wojennej

1919–1920. Szef sztabu Armii Czerwonej 1928–1931; komendant Akademii Wojskowej im. M. Frunzego 1932–1935; szef Sztabu Generalnego Armii Czerwonej i zastępca ministra obrony 1937–1940; komendant Wyższej Akademii Wojskowej im. Klimenta Woroszyłowa 1943–1945. Marszałek ZSRR 1940. Deputowany do Rady Najwyższej ZSRR. Odznaczenia m.in.: Order Lenina (3x), Order Czerwonego Sztandaru (2x), Order Suworowa (I), Order Czerwonej Gwiazdy (2x).

SZEPTYCKI Stanisław Maria

(1867 wieś Przyłbice, ob. Iwowski – 1950 wieś Korczyzna, pow. krośnieński), hrabia, generał broni. Absolwent Akademii Wojskowo-Technicznej w Wiedniu 1888, Szkoły Jazdy w Wiedniu 1892 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1896. W armii austro-węgierskiej 1888–1918. Attaché wojskowy Austrii na wojnie rosyjsko-japońskiej 1904–1906; szef sztabu 3. Dywizji Kawalerii w Wiedniu 1907–1909; dowódca dywizjonu w 1. Pułku Artylerii Polowej w Krakowie 1909–1911; attaché wojskowy Austrii we Włoszech 1911–1914; dowódca 30. Brygady Artylerii Polowej 1915–1916; dowódca LXXXV Brygady Piechoty Landwehry 1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Szef Sztabu Generalnego WP II 1919; dowódca 1. Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej III–IV 1919; dowódca 4. Armii oraz Frontu Północno-Wschodniego IV 1919–VII 1920. Inspektor armii w Krakowie 1921–1923; minister spraw wojskowych 1923. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia polski (II, III), Krzyż Walecznych (4x), Order Korony Żelaznej (II, III), Order Leopolda (III), Order Franciszka Józefa (IV), Krzyż Żelazny (II), Order Świętego Stanisława (II), Legia Honorowa (III, V), Order Łaźni (III), Order Pogromcy Niedźwiedzia (II), Order Gwiazdy Rumunii (I), Order Świętego Sawy (I), Order Korony Włoch (I).

SZUWAJEW Dmitrij Sawieliewicz (Дмитрий Савельевич Шуваев)

(1854 Ufa, Rosja – 1937 ZSRR), radziecki komandarm 2 rangi.

Absolwent Aleksandrowskiej Szkoły Oficerskiej 1872 i Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1878. W armii Imperium Rosyjskiego 1872–1918. Komendant Kijowskiej Szkoły Oficerskiej 1899–1908. Generał lejtnant 1906; generał piechoty 1911. Dowódca Kaukaskiego Korpusu Piechoty 1908–1909; szef Głównego Zarządu Zaopatrzenia i zaopatrzenia Ministerstwa Wojny 1909–1915; minister wojny 1916–1917; członek Rady Państwa 1917. W Armii Czerwonej od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Szef sztabu IV Armii podczas ofensywy Michaiła Tuchaczewskiego na Warszawę 1920. Jego kwatera została rozbita przez wojska polskie 26 IX 1920. Zamordowany przez NKWD podczas czystek stalinowskich

SZYLLING Antoni

(1884 wieś Płoniawy, pow. makowski – 1971 Montreal, Kanada), agronom, podpułkownik WP. Absolwent kursów przemysłowo-rolniczych w Wyższej Szkole Rolniczej w Warszawie 1912. W latach 1914–1917 w armii (sztabskapitan) Imperium Rosyjskiego. W Wojsku Polskim od 1919. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 44. Pułku Piechoty VI 1919–IX 1920, a następnie XXV Brygady Piechoty IX–X 1920. Generał brygady 1929. Podczas kampanii wrześniowej 1939 dowódca Armii „Kraków”. Jeniec w niemieckim obozie VII A Murnau 1939–1945. Generał dywizji 1946. Po wyzwoleniu na emigracji we Francji, Wielkiej Brytanii i Kanadzie. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych (3x), Legia Honorowa (V).

SZYLLING Arnold

(1884 Warszawa – 1920 pod Kobryniem, Białoruś), podpułkownik WP. Absolwent Szkoły Wojskowej w Odessie 1909. W armii Imperium Rosyjskiego 1909–1917 m.in. oficer w oddziale konnych wywiadowców 5. Syberyjskiego Pułku Strzelców. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 3. Pułku Strzelców Wielkopolskich (późniejszy 57. Pułk Piechoty) II 1919–IX 1920. Śmiertelnie ranny w walkach o Kobryń.

Odnaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych.

SZYMAŃSKI Paweł właśc. Paweł Iwanowicz Szymczuk (1867 Kamionka, pow. sokołowski – 1945 Radomsko), generał podporucznik. Absolwent Oficerskiej Szkoły Piechoty w Kijowie 1888 i Oficerskiej Szkoły Strzelców w Oranienbaumie 1912. W armii Imperium Rosyjskiego 1886–1918 m.in. podczas I wojny światowej dowódca dywizji piechoty na froncie austriackim i rumuńskim. W Wojsku Polskim od 1919. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca: X Brygady Piechoty VII 1919–VII 1920, 5. Dywizji Piechoty VII–X 1920 oraz Grupy Operacyjnej (Grupa Południowa) X 1920. Odnaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Order Świętego Stanisława (II, III), Order Świętej Anny (II, III), Order Świętego Włodzimierza (II, III).

SZYSZKA Franciszek (1884 – 1940 Częstochowa), major WP. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 60. Pułku Piechoty. Odnaczył się w walkach pod Berezyną oraz pod Ostrożanami. Odnaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości.

ŚCIBOR-RYLSKI Witold (1871 Wielopole – Boerne, Teksas, USA), pułkownik WP. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 11. Pułku Piechoty II–VII 1919 i 38. Pułku Piechoty VIII 1919–X 1920. Od 1921 w USA. Odnaczenia m.in.: Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości.

ŚLASKI Eugeniusz (1873 maj. Tadulin, Witebszczyzna – 1935 Nowy Glinicz k. Starogardu Pomorskiego), pułkownik WP. Absolwent Szkoły Junkrów Kawalerii w Jelizawietgradzie 1895. W armii Imperium Rosyjskiego 1892–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca: Pułku Jazdy Tatarskiej IV 1919–II

1920, 13. Pułku Ułanów, a następnie IX Brygady Jazdy II–X 1920. Po wojnie inspektor kawalerii w Dowództwie Okręgu Generalnego „Łódź” i dowódca IX Brygady Jazdy, a następnie IV Brygady Jazdy. Generał brygady 1924. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

TABACZYŃSKI Jan

(1878 Brzeżany, ob. tarnopolski, Ukraina – 1940 Warszawa), podpułkownik WP. Absolwent Korpusu Kadetów w Łobzowie 1897 i Szkoły Korpusu w Budapeszcie. W armii austro-węgierskiej 1897–1918. Od 1918 w Wojsku Polskim. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 28. Pułku Piechoty, a następnie 42. Pułku Piechoty oraz czasowo XXXV i XXXVI Brygady Piechoty 1919–1920. Po wojnie m.in. dowódca 61. Pułku Piechoty. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (2x), Order Gwiazdy Rumunii, Medal Karola I.

TACZAK Stanisław

(1874 wieś Mieszków, pow. jarociński – 1960 Malbork), inżynier, pułkownik WP. Absolwent Akademii Górniczej we Freiburgu 1897. Kapitan piechoty armii Cesarstwa Niemieckiego Od 1918 w Wojsku Polskim. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 69. Pułku Piechoty, a następnie XXXIV Brygady Piechoty 1920. Po wojnie dowódca 17. Dywizji Piechoty 1921–1928. Generał brygady 1924. Jeniec niemieckich oflagów 1939–1945. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego (pośmiertnie), Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I, III), Krzyż Walecznych (2x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (V).

TARNAWSKI Mieczysław

(1886 Tartaków k. Sokala, woj. lwowskie – 1928 Lwów), kapłan archidiecezji lwowskiej. Święcenia kapłańskie 1910. W Wojsku Polskim od 1920. W czasie wojny polsko-rosyjskiej kapelan 24. Pułku Ułanów. Odznaczył się w bitwie pod Kowlem, gdzie po śmierci dowódcy szwadronu, objął dowództwo i wyprowadził

szwadron z krzyżowego ognia. Wykazał się również odwagą w obronie Zamościa otoczonego przez kawalerię S. Budionnego. Po wojnie profesor Uniwersytetu Lwowskiego. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Niepodległości.

TESSARO Stanisław

(1891 Biała Podlaska – 1933 Przemyśl), pułkownik WP. Absolwent Politechniki Lwowskiej. W Legionach Polskich 1914–1917. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 2. Pułku Piechoty Legionów VII 1919–VII 1920, następnie II Brygady Piechoty Legionów VII–XI 1920. Po wojnie m.in. dowódca 30. Dywizji Piechoty, a następnie Korpusu Ochrony Pogranicza. Generał brygady 1927. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi.

THIEL Stanisław Łucjan

(1881 Wrocław – 1943 Warszawa), pułkownik piechoty WP. W armii Cesarstwa Niemieckiego (kapitan) 1914–1918. W Wojsku Polskim od 1919. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 69. Pułku Piechoty, a następnie XXXIII Brygady Piechoty na froncie wschodnim. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (V), Krzyż Żelazny (I, II).

THOMMÉE Wiktor

(1881 Święciany, Litwa – 1962 Warszawa), podpułkownik WP. Absolwent Szkoły Oficerskiej w Petersburgu 1904 i Mikołajewskiej Akademii Wojennej w Petersburgu 1917. W armii Imperium Rosyjskiego 1904–1918 m.in. adiutant (podpułkownik) sztabu w XLVIII Korpusie na froncie rumuńskim. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Szef sztabu 10. Dywizji Piechoty VII–VIII 1919; szef Oddziału III dowództwa Frontu Północno-Zachodniego, dowództwa Frontu Mazowieckiego i dowództwa 1. Armii VIII 1919–VI 1920; dowód-

ca 28. Pułku Strzelców Kaniowskich, XIX i XX Brygady Piechoty VI 1920–VIII 1921. W okresie międzywojennym m.in. dowódca 15. Dywizji Piechoty 1924–1934 oraz dowódca Okręgu Korpusu VIII Toruń 1934–1938. Generał brygady 1924. Podczas kampanii wrześniowej 1939 dowódca Grupy Operacyjnej „Piotrków” w ramach Armii „Łódź”, nad którą później objął dowództwo. Jeńiec niemieckich oflagów 1939–1945. Generał dywizji (pośmiertnie) 1964. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x).

THULLIE Jan

(1876 Złoczów, ob. lwowski – 1927 Lwów), pułkownik WP. Absolwent Korpusu Kadetów Piechoty w Łobzowie i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1901. W armii austro-węgierskiej (podpułkownik) 1895–1918 m.in. komendant garnizonu Lublin 1916–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Szef sztabu Naczelnego Dowództwa WP na Galicję Wschodnią 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Szef sztabu Dowództwa „Wschód”, zastępca szefa Oddziału III Sztabu Generalnego V 1919–VIII 1920; szef sztabu Frontu Litewsko-Białoruskiego, następnie sztabu Dowództwa Okręgu Generalnego Lwów VIII 1920–XI 1920. W okresie międzywojennym m.in. dowódca 5. Dywizji Piechoty 1921–1926. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (3x), Legia Honorowa (V), Order Korony Żelaznej (III), Krzyż Rycerski Orderu Franciszka Józefa.

TIMOSZENKO Siemion Konstantinowicz (Семён Константинович Тимошенко)

(1895 wieś Furmanka k. Odessy – 1970 Moskwa), radziecki komdyw. Absolwent Akademii Wojskowej Armii Czerwonej 1922. Od 1918 w Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 6. Dywizji Kawalerii (usunięty z dowództwa za niepowodzenie w bitwie pod Brodami) XI 1919–VIII 1920, a następnie 4. Dywizji Kawalerii (odznaczył się podczas odwrotu po

bitwie pod Komarowem), wchodzącymi w skład 1. Armii Konnej S. Budionnego. Po wojnie m.in. dowódca Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. Podczas II wojny światowej dowódca Frontu Ukraińskiego. Marszałek Związku Radzieckiego. U honorowany tytułem Bohater Związku Radzieckiego 1940. Deputowany do Rady Najwyższej ZSRR (przez 7 kadencji). Odznaczenia m.in.: Medal „Złota Gwiazda” Bohatera ZSRR, Order Lenina (5x), Order Czerwonego Sztandaru (5x), Order Suworowa (3x).

TIUTIUNNYK Jurko (Юрко Тютюнник)

(1891 Budyszczce k. Czerkas, Ukraina – 1930 Moskwa), ukraiński generał-chorąży. W latach 1918–1919 odznaczył się w walkach z Armią Czerwoną. W lipcu 1919 przeszedł ze swymi żołnierzami na terytorium Galicji. Podczas wojny polsko-ukraińskiej dowódca 4. Ukraińskiej Dywizji Piechoty 1920. Od 1924 w Armii Czerwonej. Aresztowany przez OGPU⁹ i rozstrzelany.

TOKARZEWSKI Józef

(1879 Krzepice – 1931 Warszawa), pułkownik WP. Absolwent Szkoły Junkrów w Twerze 1901 i Mikołajewskiej Szkoły Kawalerii w Petersburgu 1914. W armii Imperium Rosyjskiego (pułkownik) 1899–1917. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905. Dowódca dywizjonu na froncie niemieckim podczas I wojny światowej. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 12. Pułku Ułanów Podolskich III 1919–VI 1920, a następnie VI Brygady Jazdy VI–XI 1920. W okresie międzywojennym m.in. dowódca III Brygady Jazdy 1921–1924. Generał brygady 1924. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (IV).

TOKARZEWSKI-KARASZEWICZ Michał Tadeusz

(1893 Lwów – 1964 Casablanca, Maroko), pułkownik WP. Absolwent Szkoły Oficerskiej Związku Strzeleckiego i Szkoły Oficerskiej Piechoty w Wiedniu. W Legionach Polskich 1914–1917.

⁹ OGPU, Zjednoczony Państwowy Zarząd Polityczny – służba specjalna, policja polityczna, zajmująca się wywiadem, kontrwywiadem, w tym wojskowym, bezpieczeństwem wewnętrznym, kontrolą granic działająca w ZSRR w latach 1923–1934.

Od 1918 w Wojsku Polskim. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca brygady i piechoty dywizyjnej w 1. Dywizji Piechoty Legionów Polskich oraz zastępca generalnego inspektora piechoty IV 1919–III 1920; pomocnik szefa Departamentu Piechoty w Ministerstwie Spraw Wojskowych III–1920–VIII 1924; dowódca 1. Brygady Piechoty Rezerwowej (organizator 101, 105 i 106 pułku piechoty) IV 1920. W okresie międzywojennym m.in. dowódca 25. Dywizji Piechoty. Generał brygady 1924. W czasie II wojny światowej w Armii gen. Władysława Andersa, m.in. zastępca dowódcy Armii Polskiej na Wschodzie i dowódca III Korpusu. Generał dywizji 1943. Od 1945 na emigracji w Wielkiej Brytanii. Generał broni 1964. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego (pośmiertnie), Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (V), Order Łaźni (III), Order Trzech Gwiazd (II).

TOMIN **Nikołaj Dmitriewicz** (Николай Дмитриевич Томир)

(1886–1924), radziecki komdyw. W armii Imperium Rosyjskiego 1916. W Armii Czerwonej od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 10. Dywizji Kawalerii (55, 56, 57, 58 i 60 pułki jazdy) 1920. Dowodził tą dywizją w ramach 3. Korpusu Kawalerii G. Gaja podczas ofensywy Tuchaczewskiego na Warszawę. Po wojnie m.in. dowódca Kubańskiej Dywizji Kawalerii i 2. Korpusu Kawalerii. Odznaczenia m.in. Order Czerwonego Sztandaru.

TUCHACZEWSKI **Michaił Nikołajewicz** (Михаил Николаевич Тухачевский)

(1893 maj. Aleksandrowskoje k. Smoleńska – 1937 Moskwa), radziecki komfront. Absolwent Aleksandryjskiej Szkoły Wojennej w Moskwie 1914. W armii Imperium Rosyjskiego 1914–1915. W Armii Czerwonej od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej od maja 1920 dowódca Frontu Zachodniego, który miał odegrać główną rolę w operacjach przeciwko Polsce. Odniósł błyskawiczne sukcesy podczas drugiej ofensywy (lipiec-sierpień 1920),

gdyż potrafił dobrze wykorzystać błędy polskiego dowództwa, przewagę liczebną i uzbrojenia Armii Czerwonej oraz taktykę manewrową (systematyczne oskrzydlenie wojsk polskich przez kawalerię sowiecką na północnym skrzydle frontu). W sześć tygodni jego wojska dotarły od Auty, Berezyny i pod Warszawę, gdzie poniósł klęskę w Bitwie Warszawskiej. Dowódca podczas bitwy nad Niemnem IX 1920, gdzie również Armia Czerwona poniosła klęskę. Marszałek Związku Radzieckiego 1935. Aresztowany i zamordowany przez NKWD. Odznaczenia m.in.: Order Świętego Włodzimierza (IV), Order Świętej Anny (II, III, IV), Order Świętego Stanisława z Mieczami (II, III), Order Lenina, Order Czerwonego Sztandaru.

TYCZKOWSKI Franciszek

(1891 Meriden, USA – 1982 Nowy Jork), kapłan archidiecezji wileńskiej. Święcenia kapłańskie 1917. Podczas wojny polsko-rosyjskiej kapelan 1. Pułku Piechoty Legionów. Uczestnik walk pod Dyneburgiem oraz bitew pod Żytomierzem, Berdyczowem, Białą Cerkwią i Kijowem. W czasie II wojny światowej w niewoli sowieckiej, a następnie kapelan w II Korpusie Polskim (uczestnik bitwy pod Monte Cassino). Od 1946 w USA. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (2x), Order Odrodzenia Polski (V).

UBOREWICZ Ijeronim Pietrowicz (Иероним Петрович Уборевич)

(1896 Antandraja, Litwa – 1937 Moskwa), radziecki komandarm I rangi. Absolwent Konstantynowskiej Szkoły Oficerskiej Artylerii 1916. W armii Imperium Rosyjskiego 1915–1917. W Armii Czerwonej od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 14. Armii X 1919–II 1920 i IV–VII 1920; dowódca 9. Armii III–IV 1920; dowódca 13. Armii VII–X 1920. Po wojnie zajmował różne wysokie stanowiska w Armii Czerwonej m.in. dowódca Północnokaukaskiego i Moskiewskiego Okręgu Wojskowego 1925–1930. W 1937 aresztowany i rozstrzelany przez NKWD w ramach czystek stalinowskich. Zrehabilitowany 1957. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru (2x).

UDOWYCZENKO Ołeksandr Iwanowicz (Олександр Іванович Удовиченко),

(1887 Charków, Ukraina – 1975 okolice Menton, Francja), generał brygady Ukraińskiej Republiki Ludowej. Absolwent Wojskowej Szkoły Topograficznej przy Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. Podczas I wojny światowej adiutant sztabu 3. Kaukaskiego Korpusu Armijnego, a następnie w tym korpusie szef sztabu 21. Dywizji Piechoty. Doradca Szymona Petlury 1917. W wojnie polsko-rosyjskiej dowódca 3. Dywizji Żelaznej Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej, którą następnie włączono do 7. Armii Ukraińskiej. Po wojnie jego oddziały schroniły się w Polsce. Od 1924 we Francji, gdzie pracował jako górnik. Przewodniczący Europejskiej Federacji Ukraińskich Organizacji Wojskowych oraz wiceprezydent rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej na emigracji 1954–1961.

WALTER Stefan

(1891 Soroki, Mołdawia – 1920 Warszawa), major WP. Oficer armii Imperium Rosyjskiego. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 29. Pułku Strzelców Kaniowskich VII 1919–VIII 1920. Wsławił się podczas wypadu na stację Borkowicze i w boju pod Jaznem nad Autą. Ciężko ranny prowadząc czołową kompanię pułku do natarcia na Mokre, walcząc w obronie przedmościa warszawskiego¹⁰. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari.

WACETIS Joachim Joachimowicz (Іоахим Іоахимович Вацетис)

(1873 przylądek Neuhof, gub. kurlandzka – 1938 Moskwa), radziecki (pochodzenia łotewskiego) komandarm II rangi. Absolwent Wileńskiej Szkoły Piechoty 1897 i Mikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu 1909. Pułkownik w armii Imperium Rosyjskiego. Od 1918 w Armii Czerwonej. Podczas wojny polsko-rosyjskiej naczelny dowódca Armii Czerwonej II–

¹⁰ Obszar na wschód od stolicy Polski, rozciągający się od Serocka nad Narwią po Górę Kalwarii nad Wisłą prowizorycznie umocniony i obsadzony wojskiem latem 1920.

VII 1919, a następnie na różnych stanowiskach w departamencie planowania sztabu frontu. W 1938 aresztowany i zamordowany przez NKWD w ramach czystek stalinowskich. Odznaczenia m.in.: Order Czerwonego Sztandaru.

WEJTKO Władysław

(1895 Inflanty – 1933 Nałęczów), generał podporucznik. Absolwent Nikołajewskiej Akademii Wojsk Inżynieryjnych w Petersburgu. W armii Imperium Rosyjskiego 1882–1917. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej i I wojny światowej. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej kierownik Inspektoratu Inżynierii i Saperów Ministerstwa Spraw Wojskowych, a następnie dowódca fortyfikacji 1. Armii. Generał dywizji 1923. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych (2x), Legia Honorowa (IV).

WEYGAND Maxime

(1867 Bruksela – 1965 Paryż), francuski generał dywizji. Absolwent École Spéciale Militaire w Saint-Cyr. Podczas I wojny światowej szef sztabu marszałka Focha. Członek Komisji Ministerstwa Spraw Zagranicznych Francji do określenia granic państwa polskiego 1919. W latach 1920–1922 szef Misji Wojskowej w Polsce. Podczas Bitwy Warszawskiej doradca techniczny szefa polskiego Sztabu Generalnego. Nie przyjął propozycji objęcia stanowiska szefa Sztabu Generalnego nie wierząc w skuteczne przeciwdziałanie polskiej armii. Dowódca wojsk francuskich na Bliskim Wschodzie i wysoki komisarz Francji w Syrii i Libanie 1923; szef Sztabu Generalnego, wiceprezydent Wyższej Rady Wojskowej Republiki i Inspektor Armii 1930–1935. W czasie II wojny światowej naczelny wódz Sił Zbrojnych Francji 1940, a następnie minister obrony w rządzie Vichy. W latach 1942–1945 w niemieckim obozie jenieckim. Członek Francuskiej Akademii Nauk. Honorowy obywatel m. st. Warszawy. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Legia Honorowa (I, II, III, IV,V), Krzyż Wojenny.

WIENIAWA-DŁUGOSZOWSKI Bolesław Ignacy

(1881 Maksymówka, ob. iwanofrankiowski, Ukraina – 1942 Nowy Jork), rotmistrz WP. W czasie wojny polsko-rosyjskiej jako adiutant generalny Józefa Piłsudskiego brał udział w przygotowaniu wyprawy wileńskiej w 1919 i kampanii kijowskiej w 1920 oraz uczestniczył w Bitwie Warszawskiej. Dowodził także jednostkami kawalerii, m.in. pełnił obowiązki szefa sztabu 1 Dywizji Jazdy. W latach 1921–1938 m.in. pierwszy oficer do zleceń w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych, dowódca 1. Brygady Kawalerii, a następnie 2. Dywizji Kawalerii. Generał dywizji 1938. Ambasador RP w Rzymie (przy Kwirynale) 1938–1940. Zmarł śmiercią samobójczą w Nowym Jorku. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (II, III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Legia Honorowa (III, IV), Order Gwiazdy Rumunii (III), Order Przywódcy (I).

WOŁKOWICKI Jerzy

(1883 Proszew, pow. węgrowski – 1983 Londyn), pułkownik WP. Absolwent Korpusu Morskiego w Petersburgu 1904 i Morskiej Szkoły Inżynierskiej w Kronsztadzie 1912. W siłach morskich Imperium Rosyjskiego 1904–1917. Uczestnik wojny rosyjsko-japońskiej (bitwa pod Cuszimą) 1904–1905. Kapitan II rangi we Flocie Czarnomorskiej 1917. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Szef Sekcji Organizacyjnej Departamentu dla Spraw Morskich Ministerstwa Spraw Wojskowych VII 1919–VII 1920; dowódca Floty III Pińskiej VII–VIII 1920; dowódca Wileńskiego Pułku Strzelców X 1920. Generał brygady 1927. W czasie kampanii wrześniowej 1939 dowódca dywizji sformowanej z resztek Armii „Modlin”. Od 1945 na emigracji w Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Złoty Krzyż Zasługi, Order Świętego Jerzego.

WOSKANOW Gaspar Karapietrowicz (Гаспар Карапетрович Восканов)

(1886 Grigoriopol, Mołdawia – 1937 Moskwa), radziecki komandarm II rangi. Podpułkownik armii Imperium Rosyj-

skiego. W Armii Czerwonej od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 25. i 49. Dywizji Strzeleckiej II–X 1919; dowódca 4. Armii x 1919–IV 1920; dowódca 2. Armii Pracy IV–VI 1920; dowódca 12. Armii Vi–VIII 1920. Aresztowany i zamordowany przez NKWD w ramach czystek stalinowskich 1937.

ZABŁOCKI Mateusz Jerzy

(1887 wieś Żurawice, pow. wrocławski – 1939 Inowrocław), kapłan archidiecezji gnieźnieńskiej. Absolwent Seminarium Duchownego w Poznaniu i Gnieźnie. Święcenia kapłańskie 1913. Podczas wojny polsko-rosyjskiej proboszcz 15. Dywizji Piechoty i kapelan 61. Pułku Piechoty. Wsławił się w bitwie nad Berezyną. Widząc cofający się pod naporem Armii Czerwonej I batalion pułku, wybiegł przed linie walczących, pociągając za sobą żołnierzy do przeciwnatarcia 14 VI 1920. W 1939 rozstrzelany przez Niemców. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi.

ZAHORSKI Sergiusz

(1886 Żytomierz – 1962 Londyn), pułkownik WP. Absolwent Nikolajewskiej Szkoły Kawalerii w Petersburgu. W armii Imperium Rosyjskiego (rotmistrz) 1906–1917. W Wojsku Polskim od 1918. W czasie wojny polsko-rosyjskiej dowódca 14. Pułku Ułanów, a następnie zastępca dowódcy 1. Pułku Ułanów. W okresie międzywojennym m.in. szef Gabinetu Wojskowego prezydenta RP 1926–1928 oraz dowódca XII Brygady Kawalerii. Generał brygady 1930. Od 1942 w Wielkiej Brytanii. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III), Krzyż Walecznych (4x), Order Korony Włoch (III), Legia Honorowa (III, IV, V).

ZALESKA Maria z domu Zdziarska

(1898 wieś Grotowice, pow. tomaszowski – 1987 Warszawa), lekarka, sanitariuszka. Instruktorka harcerska uczestnicząca w konspiracji niepodległościowej młodzieży warszawskiej

1913–1915. Podczas wojny polsko-rosyjskiej ochotniczka-lekarka w III/4 Pułku Piechoty Legionów, z którym przeszła szlak bojowy na froncie wschodnim, a następnie lekarka w 605 szpitalu polowym 1919–1920. W czasie II wojny światowej żołnierz Armii Krajowej. Więzień niemieckich obozów koncentracyjnych w Ravensbrück i Gröden pod Berlinem. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości, Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami.

ZARZYCKI Ferdinand

(1888 Tarnów – 1958 Chicago), pułkownik WP. Absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego (dr filozofii) w Krakowie 1912. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej komendant kursów i Szkoły Piechoty w Rembertowie II 1919–V 1920, a następnie dowódca Grupy Operacyjnej VI–VIII 1920 i 4. Dywizji Piechoty VIII–IX 1920. Generał brygady 1924. W okresie międzywojennym m.in. I zastępca wiceministra spraw wojskowych 1927–1930, minister przemysłu i handlu 1931–1934. Po kampanii 1939 przebywał w Wojsku Polskim na Bliskim Wschodzie. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Żelazny (II), Legia Honorowa (IV, III).

ZIELIŃSKI Zygmunt

(1858 wieś Rzeszotary, pow. krakowski – 1925 Kraków), generał porucznik. Absolwent Korpusu Kadetów w Wiedniu 1878. W armii austro-węgierskiej 1875–1911. Komendant III Brygady Legionów Polskich 1916–1917; dowódca Polskiego Korpusu Posiłkowego 1917–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca Okręgu Generalnego Poznań IV 1919–VI 1920; dowódca 3. Armii VI–X 1920. Dowódca Okręgu Generalnego Pomorze 1920–1923. Generał broni 1922. Odznaczenia m.in.: Order Orła Białego, Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (4x), Legia Honorowa (III), Krzyż Rycerski Orderu Leopolda.

ZULAUF Juliusz

(1891 Lwów – 1943 Murnau, Niemcy), podpułkownik WP. W latach 1914–1917 służył w Legionach Polskich. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 4. Pułku Piechoty Legionów II–VII 1919, a następnie dowódca 19. Pułku Piechoty VII 1919–X 1920. W okresie międzywojennym m.in. dowódca 5. Dywizji Piechoty. Generał brygady 1932. Podczas kampanii 1939 dowódca odcinka obrony „Warszawa-Wschód”. Po kapitulacji stolicy więzień w oślagu Murnau. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (III, IV), Krzyż Walecznych (4x), Złoty Krzyż Zasługi.

ZYGADŁOWICZ Gustaw

(1869 Szatmárnémeti, Królestwo Węgier – 1923 Toruń), generał podporucznik. Absolwent Wojskowej Akademii Technicznej w Wiener Neustadt 1890 i Akademii Sztabu Generalnego w Wiedniu 1895. W armii austro-węgierskiej 1890–1918 m.in. szef wydziału włoskiego w Sztabie Generalnym, szef sztabu dywizji piechoty we Lwowie, dowódca brygady piechoty podczas I wojny światowej. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920. Dowódca 10. Dywizji Piechoty na Zbruczu IX–X 1919; dowódca Grupy Operacyjnej i 10. Dywizji Piechoty X 1919–IV 1920; dowódca 7. Armii IV–V 1920; dowódca 1. Armii V–VII 1920. Dowódca Okręgu Generalnego „Kraków” VIII 1920–VII 1921; komendant Szkoły Sztabu Generalnego w Warszawie 1921. Generał dywizji 1922. Dowódca Okręgu Korpusu nr 8 w Toruniu. Odznaczenia m.in.: Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (V), Krzyż Walecznych, Order Korony Żelaznej (II, III), Order Leopolda (III), Order Franciszka Józefa (V), Krzyż Żelazny (II, II), Legia Honorowa (IV).

ŻABA Roman

(1864 Zbylitowska Góra, pow. tarnowski – 1945 Kraków), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Kadetów w Łobzowie 1885. W armii austro-węgierskiej (pułkownik kawalerii) 1883–1918 m.

in. dowódca 3. Pułku Ułanów Arcyksięcia Karola. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca 2. Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich II–VII 1919, a następnie dowódca IV Brygady Jazdy VIII 1919–III 1920. Po wojnie pracował w Generalnym Inspektoracie. Generał dywizji 1923. Odznaczenia m.in.: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Rycerski Orderu Leopolda z Mieczami, Order Żelaznej Korony z Mieczami (III).

ŻELIGOWSKI Lucjan

(1865 Oszmiana, woj. wileńskie – 1947 Londyn), generał podporucznik. Absolwent Szkoły Junkrów w Rydze 1888. W armii Imperium Rosyjskiego 1885–1915. Kapitan w wojnie rosyjsko-japońskiej 1904–1905; pułkownik i dowódca 261. Pułku Piechoty podczas I wojny światowej; organizator i dowódca 4. Dywizji Strzelców Polskich w Kubaniu 1917–1919. W Wojsku Polskim od 1919. Uczestnik wojny polsko-rosyjskiej. Dowódca Grupy Operacyjnej (2. 6. i 14. Dywizja Piechoty) na Froncie Litewsko-Białoruskim koło Mińska IX 1919–III 1920; dowódca 10. Dywizji Piechoty III–VI 1920; dowódca Grupy Operacyjnej (8. i 10. Dywizja Piechoty) VI–IX 1920. Inspektor armii w Warszawie 1921–1926; minister spraw wojskowych 1922–1925; inspektor armii 1926–1927. Generał broni 1924. Odznaczenia m.in.: Krzyż Komandorski Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (I), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Order Świętego Jerzego (IV), Order Świętego Włodzimierza z Mieczami (IV), Order Świętej Anny (II, III), Order Świętego Stanisława (II), Legia Honorowa (III).

ŻONGOŁŁOWICZ Eugeniusz

(1895 Psków, Rosja – 1963 Long Marston, Wielka Brytania), major WP. W armii Imperium Rosyjskiego 1914–1918. W Wojsku Polskim od 1918. Podczas wojny polsko-rosyjskiej dowódca batalionu w 19. Pułku Piechoty. W kampanii 1939 walczył w obronie Warszawy (dowódca odcinaka „Saska Kępa-Grochów”). W latach 1939–1945 w niemieckiej niewoli. Generał brygady (pośmiertnie) 1964. Odznaczenia m.in.: Krzyż Złoty

Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski (IV), Krzyż Walecznych (4x), Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi.

ŽUKAUSKAS Silvstras

(1860 Poškiečiai-Dovainiškiai, rej. pokrojski, Litwa – 1937 Kowno, Litwa), litewski generał. Absolwent Wileńskiej Szkoły Junkrów Piechoty. Generał major Imperium Rosyjskiego 1916. Dowódca naczelny litewskiej armii 1919–1920 i 1923–1928. Po wybuchu konfliktu z Polską i walki o Wilno w kampanii od 19 lipca do 6 sierpnia 1920 wojska litewskie zajęły Sejny, Suwałki i Augustów co było skutkiem odwrotu wojsk polskich pod ciężarem ofensywy rosyjskiej. Ostatecznie wojska litewskie zostały pobite i odrzucone ku północy.

BIBLIOGRAFIA SELEKTYWNA

- Adams A.: *Bolsheviks in the Ukraine. The Second Campaign, 1918–1919*, New Haven & London 1963
- Aksamitek S.: *Generał Józef Haller*, Katowice 1989
- Aničas A.: *Generolas Silvestras Žukauskas (1861–1937)*, Vilnius 2006
- Bagiński H.: *Wojsko Polskie na wschodzie 1914–1920*, Warszawa 1921
- Bargiełowski D.: *Po trzykroć pierwszy. Gen. Michał Tokarzewski-Karaszewicz*, Warszawa 2000
- Bielski M.: *Generałowie odrodzonej Rzeczypospolitej*. Toruń 1995
- Biernacki M.: *Działania Armii Konnej Budionnego w kampanii polsko-rosyjskiej 26 V–20 Vi 1920*, Warszawa 1924
- *Bitwa Warszawska 1920*, red. T. Skoczek, Warszawa 2020
- Bruski J.J.: *Petlurowcy*, Kraków 2004
- Chocianowicz W.: *W 50-lecie powstania Wyższej Szkoły Wojskowej w Warszawie*, Londyn 1969
- Cieplewicz M.: *Generałowie polscy w opinii J. Piłsudskiego*. „Wojskowy Przegląd Historyczny” (Warszawa) nr 1/1966
- Cisek J.: *Kalendarium działalności Józefa Piłsudskiego*, Nowy Jork 1992
- Czarnecka R.: *Organizacja Sztabu Generalnego WP (Naczelnego Dowództwa WP) w latach 1918–1921*, „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej” (Warszawa) nr 26/2003
- Czumur S., Wójcik W.: *Generałowie w stalowych mundurach*, Warszawa-Poznań 2003
- Davies N.: *Orzeł biały, czerwona gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920*. Warszawa 1988

-
- Giza J.: *Generałowie z Sądeckizny rodem*. „Almanach Sądecki” (Nowy Sącz) nr 2/1994
 - Gnat-Wieteska Z.: *Generał brygady Stanisław Tessaro*. Pruszków 2014
 - Godyń Z.: *Lista generałów i dowódców kawalerii i broni pancernej*, „Przegląd Kawalerii i Broni Pancernej” (Londyn) z. 78–79/1975
 - Jamroziak G.: *Od Pułaskiego do King-Konga. Podniebne przygody Meriana C. Coopera*, „Mówią Wieki” (Warszawa) nr specjalny 2/2005
 - Jaskulski W.: *Generał brygady Józef Konstanty Olszyna-Wilczyński (1890–1939)*, Włocławek 2013
 - Jegorszyn W.: *Feldmarszałkowie i marszałkowie*, Moskwa 2000
 - *Józef Piłsudski*, red. T. Skoczek, Warszawa-Pruszków 2017
 - Judycki Z.: *Pod obcymi sztandarami. Generałowie polskiego pochodzenia w siłach zbrojnych państw obcych*, Warszawa 2016
 - Karpus Z., Łatyszczek O.: *Życiorys gen. Stanisława Bułak-Bałachowicza*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” (Białystok) nr 2/1995
 - Kosk H.: *Generalicja polska*, t. i - II, Pruszków 1998–2001
 - Kryska-Karski T., Żurkowski S.: *Generałowie Polski Niepodległej*, Warszawa 1991
 - Kryska-Karski T.: *Straty korpusu generałów WP*, „Dziennik Polski” (Londyn) z 7 lutego 1985
 - Kukiel M.: *Generał Sikorski. Żołnierz i mąż stanu Polski Walczącej*, Londyn 1970
 - Kutrzeba T.: *Wyprawa kijowska 1920 roku*, Warszawa 1937
 - Lewandowski E.: *Lotnictwo polskie w walce z armią Budionnego*, „Przegląd Lotniczy” (Warszawa) nr 1-2/1932
 - Leżeński C., Kukawski L.: *O kawalerii polskiej XX wieku*. Wrocław 1991
 - Lipiński W.: *Wielki Marszałek 1867–1935*, Bydgoszcz 2011
 - Łukaszka I., Słuszkiewicz B.: *Gen. Andrzej Galica (1873–1945)* [w:] *Obywatele honorowi miasta Nowego Targu*, Nowy Targ 2000
 - Machaliński Z.: *Admirałowie polscy 1919–1950*, Warszawa 1993

-
- Maliszewski L.: *Louis Faury (1874–1947). Biografia francuskiego oficera, szczerego i niezłomnego przyjaciela Polski*, „Dzieje Najnowsze” (Warszawa) nr 2/2010
 - Marczyk W.: *Generał broni Lucjan Żeligowski*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” (Warszawa) nr 4/1987
 - Mierzwiński Z.: *Generałowie II Rzeczypospolitej*, t. I–II, Warszawa 1990–1995
 - Mikietyński P.: *Generał Stanisław hrabia Szeptycki. Między Habsburgami a Rzeczpospolitą*, Kraków 1999
 - Mirowicz R.: *Edward Rydz-Śmigły: działalność wojskowa i polityczna*, Warszawa 1988
 - Modelski I.: *Józef Haller w walce o Polskę niepodległą i zjednoczoną*, Toruń 1936
 - Nicman Z.: *Tylko we Lwowie. Czy dokumenty NKWD odstąpią kulisy zbrodni na generałach WP?*, „Polska Zbrojna” (Warszawa), nr 45/1995
 - Odziemkowski J.: *Leksykon wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920*, Warszawa 2004
 - Odziemkowski J.: *Leksykon bitew Wojska Polskiego 1914–1921*, Pruszków 1998
 - Patelski M.: *Generał broni Tadeusz Jordan Rozwadowski. Żołnierz i dyplomata*, Warszawa 2002
 - Patelski M.: *Ochotnicy amerykańscy w wojnie polsko-bolszewickiej. Z działalności dyplomatycznej gen. Tadeusza Jordan Rozwadowskiego*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) z. 132/2000
 - Piskor T.: *Działania dywizji kawalerii na Ukrainie od 20 IV do 20 VI 1920 roku*, Warszawa 1926
 - Podlewski S.: *Wierni Bogu i Ojczyźnie*, Warszawa 1971
 - Potocki R.: *Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej (1920–1939)*, Lublin 1999
 - Potyrała B., Szlufik W.: *Who is who? Trzygwiazdkowi generałowie i admirałowie radzieckich sił zbrojnych z lat 1940–1991*, Częstochowa 2001
 - Przybylski A.: *Wojna polska 1918–1921*, Warszawa 1930
 - Reese R.: *Czerwoni dowódcy. Korpus oficerski Armii Czerwonej*, Warszawa 2010
 - Romer E.: *Pamiętnik Paryski 1918–1919*, t. I, Wrocław 2010

-
- Rutkowski S.: *Pierwsze walki a Armią Konną pod Koziatynem*, Warszawa 1928
 - Rydel J.: *W służbie cesarza i króla: generałowie i admirałowie narodowości polskiej w siłach zbrojnych Austro-Węgier w latach 1868–1918*, Kraków 2001
 - Rysznowicki R.: *Generałowie Polski Niepodległej w niewoli i więzieniach okupanta*, Wrocław 1991
 - Sławoj Składkowski F.: *Nie ostatnie słowo oskarżonego*, Warszawa 2003
 - Smolak L.: *Generał dywizji Franciszek Latinik – intrygant czy ofiara salonowych gier?*. „Przegląd Historyczno-Wojskowy” (Warszawa) nr 2/2002
 - Smoliński A.: *Zarys dziejów 1. Armii Konnej 1919–1923*, Grajewo 2003
 - Spórna M.: *Słownik najświetniejszych wodzów i dowódców polskich*, Kraków 2006
 - Stawecki P.: *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994
 - Suchcitz A.: *Generałowie wojny polsko-sowieckiej 1919–1920. Mały słownik biograficzny*. Białystok 1993
 - Suleja W.: *Marszałek Piłsudski*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1995
 - Szeptycki S.: *Front Litewsko–Białoruski 10 marca 1919–30 lipca 1920*, Kraków 1925
 - Szwedo B.: *Zawsze w pierwszej linii. Kapelani odznaczeni Orderem Virtuti Militari 1914–1921, 1939–1945*, Warszawa 2004
 - *Śp. gen. dyw. Robert Lamezan-Salins*. „Gazeta Lwowska” (Lwów) nr 278/1930
 - Terlecki O.: *Generał Sikorski*, t. I–III, Kraków 1981–1984
 - *U Generała Iwaszkiewicza*, „Polska Zbrojna” (Warszawa) nr 150/1922
 - Waligóra B.: *Bój na przedmieściu Warszawy w sierpniu 1920 roku*, Warszawa 1934
 - Wapiński R.: *Władysław Sikorski*, Warszawa 1978
 - Wawrzyński T.: *Dowództwa frontów 1919–1920*, „Biuletyn Centralnego Archiwum Wojskowego” nr. 20/1999

-
- Wieczorkiewicz P.: *Łańcuch śmierci. Czystka w Armii Czerwonej 1937–1939*. Warszawa 2016
 - *Wielka Encyklopedia Radziecka*, Moskwa 1969–1978
 - Wojtaszak A.: *Generalicja Wojska Polskiego 1918–1926*. Warszawa 2012
 - Wrzosek M.: *Wojsko Polskie i operacje wojenne lat 1918–1921*, Białystok 1988
 - Wysocki W. J.: *Józef Piłsudski twórca Niepodległej*, Warszawa 2017
 - Wyszczelski L.: *Wojsko Polskie w latach 1918–1921*, Warszawa 2006
 - Zakrzewski B.: *18 Dywizja Piechoty WP w wojnie polsko-sowieckiej*. Warszawa 2016
 - Zalesskij K., A.: *Pierwaja mirowaja wojna. Prawitiele i wojenniczalniki*, Moskwa 2000
 - Żukowski S.: *Działania 3 konnego korpusu Gaja*, Warszawa 1934

WYKAZ SKRÓTÓW OGÓLNYCH I BIBLIOGRAFICZNYCH

BBWR	Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
dep.	departament
gub.	gubernia
k.	koło
maj.	majątek
m.in.	między innymi
NKWD	Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR
nr	numer
ob.	obwód
ok.	okręg
opr.	opracował
płk	pułkownik
pow.	powiat
PPS	Polska Partia Socjalistyczna
t.	tom
[w:]	zobacz
WP	Wojsko Polskie
ZSRR	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

Tadeusz Kurek

DOWÓDCY I OBSERWATORZY
W WOJNIE POLSKO-ROSYJSKIEJ
1919–1920

Szkice portretowe

Abraham Roman

Abzółtowski Sergiusz

Apanasienko Josif

Berbecki Leon

Bezruczko Marko

Brusilow Aleksiej

Budionny Siemion

Bulak-Balachowicz Stanisław

Carton de Wiart Adrian

Cooper Merian

Cwietajew Wiczyslaw

Dąb-Biernacki Stefan

Dreszer-Orlicz Gustaw

Dubiski Filip

Fantleroy Cedric

Faury Louis

Gaj Gaja Dymitrowicz

Gaulle Charles de

Gertz Wanda

Gittis Władimir

Gorodownikow Oka Iwanowicz

Haller Józef

Haller Stanisław

Hauser Edmund

Henning de Michaelis
Eugeniusz

Henrys Paul

Horoszkiewicz Kazimierz

Iwazkiewicz-Rudoszański
Wacław

Jacyna Jan

Jakir Jona Emannitowicz

Jasienski Roman

Jaźwiński Bolesław

Jegorow Aleksander

Jeriomienko Andriej

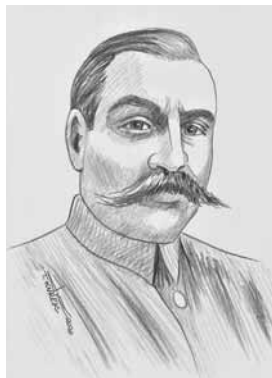
Jędrzejewski Władysław

Jung Władysław

Kalinin Michail

Kamieniew Siergiej

Karnicki Aleksander

Knoll-Kownacki Edmund

Konarzewski Daniel

Kork August

Kostecki Zdzisław

Kotowski Grigorij

Krajowski Franciszek

Kuk Aleksander

Kuliński Mieczysław

Lamezan-Salins Robert

Lasocki Józef

Latinik Franciszek

Ledóchowski Ignacy

Leśniewski Józef

Linde Mieczysław

Listowski Antoni

Łazarewicz Władimir

Łągwa Roman

Macewicz Gustaw

Majewski Roman

Małachowski Stanisław

Miasnikow Aleksander

Miegoń Władysław

Minkiewicz-Odrowąż Henryk

Mironow Filip

Mokrzecki Stefan

Narbut-Luczyński Aleksander

Nastopka Stasys

Norwid-Neugebauer
Mieczysław

Olszyna-Wilczyński Józef

Omelianowicz-Pawlenko
Mychajło

Osikowski Mikołaj

Osiński Aleksander

Pachucki Leon

Parchomenko Aleksander

Paślowski Stefan

Paulik Franciszek

Petlura Symon

Piłsudski Józef

Plisowski Konstanty

Pogonowski Stefan

Pogorzela Eugeniusz

Popowicz Bolesław

Porębski Kazimierz

Pragłowski Aleksander

Primakow Wasilij

Przeździecki Waław

Putna Witowt

Radcliffe Percy

Rajski Ludomir

Raszewski Kazimierz

Roja Bolesław

Romanowicz Aleksander

Romei-Longhena Giovanni

Romer Jan

Rozwadowski Tadeusz

Rómmel Juliusz

Rydz Śmigły Edward

Rządkowski Jan

Sawicki Jan

Schubert Karol

Serda-Teodorski Aureli

Siergiejew Jewgienij

Sikorski Franciszek

Sikorski Władysław

Skierski Leonard

Skorupka Ignacy

Skrzyński Stanisław

Smirnow Piotr

Sołochub Nikołaj

Sosnkowski Kazimierz

Stalin Józef

Suszyński Stefan

Szapocznikow Borys

Szeptycki Stanisław

Szuwajew Dymitrij

Szylling Antoni

Taczak Stanisław

Tessaro Stanisław

Thullie Jan

Timoszenko Siemion

Tokarzewski Józef

Tomin Nikołaj

Tuchaczewski Michaił

Uborewicz Hieronim

Udowiczenko Ołeksandr

Wacetis Joachim

Weygand Maxime

Wieniawa-Długoszowski
Bolesław

Wołkowiński Jerzy

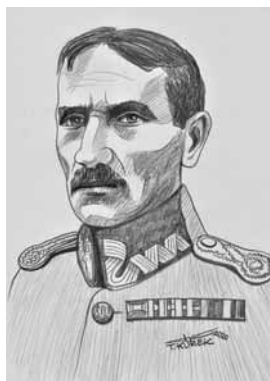
Zabłocki Mateusz

Zahorski Sergiusz

Zarzycki Ferdynand

Zieliński Zygmunt

Zygałłowicz Gustaw

Żeligowski Lucjan

Žukauskas Silwstras

WYSTAWY W 2020/2021 ROKU

Galeria „Brama Bielańska”
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Galeria Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego
w Warszawie

Sala Wystawiennicza Muzeum Ordynariatu Polowego
w Warszawie, Oddział Muzeum Warszawy

Salon Artystyczny „Umbilicus Urbis” w Lublinie

Tadeusz Skoczek

Stulecie wojny w programie Muzeum Niepodległości

Odzyskanie niepodległości w 1918 roku było niezwykle i znaczącym wydarzeniem w historii Polski. Nie był to jednak akt jednorazowy, skończony. Traktat wersalski ustalił główne ramy porządku w Europie, po Wielkiej Wojnie 1914-1918. Niektóre narody o pełną niepodległość, suwerenność oraz o ustalenie granic musiały nadal walczyć.

Walki o granice państwa polskiego rozpoczęły się „nazajutrz”. Plebiscyty, powstania śląskie, bitwa o Lwów to tylko niektóre wydarzenia znane i opisane w historiografii. Mniej znani są aktorzy tamtych działań militarnych, ściślej uczestnicy mający znaczący udział w konstruowaniu tamtejszych teatrów działań wojennych pozostają w cieniu głównych postaci. Przy okazji rocznicowej warto zapoznać się z biogramami uczestników poszczególnych walk.

Sama terminologia zdarzeń, które miały miejsce przed stu laty nastrocza pewnych kłopotów. Nie wdając się w kwestie omawiania poszczególnych definicji i nie przytaczając różnych opinii zgodzić się musimy z tytułem zaproponowanym przez Zbigniewa Judyckiego. Stulecie wojny 1919-1920 nie budzi kontrowersji. Natomiast wybór nazywania tamtych działań wojną polsko-rosyjską traktujemy na równo z nazwą: polsko-bolszewicką.

Muzeum Niepodległości od 2010 roku realizuje plan działań naukowych, edukacyjnych i wydawniczych związanych z rocznicami Wielkiej Wojny, odzyskaniem niepodległości, ustalaniem granic Polski.

W dniu 28 kwietnia 2011 zorganizowaliśmy głośną konferencję naukową „Górny Śląsk 1918-1922”. W opublikowanej mo-

nografii znalazły się teksty autorów z muzeów i uczelni całej Polski. Dotyczyły dziedzictwa naszej filozofii i myśli patriotycznej związanej z polskością śląska, niemieckich interpretacji dotyczących plebiscytu i jego wyników oraz powstań, stosunku Józefa Piłsudskiego i Wincentego Witosa (także jako premiera Rządu Ocalenia Narodowego z 1920 roku) do powstań. Zamieszczono również teksty przypominające literaturę i pieśni związane z tym okresem przywołano literaturę wspomnieniową. Omówiono stosunek ludności Warszawy do powstań oraz reakcje ulicy. Przedstawiono stosunek duszpasterstwa do zrywów powstańczych.

Wielkim wydarzeniem były II Muzealne Spotkania z Kresami (23-24 maja 2011). Obszerne wydanie książkowe 32 referatów „Dziedzictwo i Pamięć Kresów Wschodnich” ukazało się w 2017 roku.

„Ignacy Jan Paderewski (1860-1941). Polak, Europejczyk, mąż stanu, artysta” to tytuł wystawy jaką uczciliśmy 70 rocznicę śmierci wybitnego pianisty i kompozytora. Premiera w Centrum Polskim w Brukseli (26 czerwca – 1 października 2011) przeniesiona została do Parlamentu Europejskiego (18–21 października 2011). Potem wiele jej wersji w obcych językach eksponowane było w Anglii, Niemczech, na Ukrainie. W miarę kompletne zestawienie miejsc ekspozycyjnych znaleźć możemy w kolejnych wydaniach katalogu tej wystawy.

Problematyka zbliżającego się stulecia stała u źródeł organizacji wystawy „Architektura Polski niepodległej” (19 maja – 15 grudnia 2012) ukazująca pozytywną myśl urbanistyczną, twórcze artystyczne oblicze działalności środowiska architektów odrodzonej ojczyzny.

Jedną z form przypomnienia wielkich rocznic był zakończony w 2013 roku projekt rewitalizacji X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, dziedzińca i Bramy Bielańskiej, podsumowany konferencją i publikacją pt. „Cytadela Warszawska, X i XI pawilon. Ochrona Dziedzictwa kulturowego. Perspektywy rozwoju” (Warszawa 2014).

Kolejnym był nasz udział w wytyczaniu i realizacji „Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej”. Realizowany w 2015

roku polegał na zidentyfikowaniu ważniejszych miejsc, opisanu ich w wydawnictwach oraz na specjalnej stronie internetowej oraz ogólnopolska akcja informacyjna. Odpowiednia tablica znajduje się na dziedzińcu X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, publikacje zamieszczaliśmy w kwartalniku „Niepodległości i Pamięć”.

Następna ważna konferencja miała tytuł „Arcybiskup Józef Teodorowicz. Wielki mówca i patriota”, zorganizowana 6 stycznia 2014 roku. Ukazały się w tym roku dwa wydania publikacji: jedno tuż po konferencji oraz drugie pod koniec roku, z okazji nadania jednej z ulic na Wilanowie imienia hierarchy. Odpowiednia uchwała Rady m. st. Warszawy z dnia 3 lipca 2014 roku została podjęta między innymi na wniosek Muzeum Niepodległości. Podczas konferencji oraz w publikacjach podkreślono rolę arcybiskupa w walce o niepodległość Polski. Ten wielki patriota miał ogromne zasługi w utrwalaniu polskości Lwowa, odnowienia roli i znaczenia obrządku ormiańskiego w religii, kulturze i sztuce niepodległej ojczyzny. Do postaci arcybiskupa powracaliśmy później niejednokrotnie.

Kolejną ważną publikacją jest kalendarium życia i działalności arcybiskupa Aleksandra Kakowskiego, napisane przez ks. Marka Makowskiego (2015). To ważne przypomnienie niezwyklej postaci jakim był kardynał Aleksander Kakowski, metropolita warszawski w latach 1913- 1938. Ten ostatni prymas Królestwa Polskiego odegrał wielką rolę w czasie działań wojennych, podczas I wojny światowej (choćby jako członek Rady Regencyjnej) oraz wojny polsko-rosyjskiej (szeroka baza źródłowa dotycząca działalności kościoła). Zainteresowanie tą postacią pojawiło się też później, kiedy to wydaliśmy zeszyt dokumentacyjny przygotowany przez Waldemara Krzyżewskiego pt. „Aleksander Kakowski. Posłaniec wolności” (2017).

Wystawą „Na legionowym szlaku...” (30 stycznia-5 marca 2015) inaugurowaliśmy 25 lecie Muzeum Niepodległości. Autorem scenariusza był nieżyjący już Stanisław Kobiela, Prezes Stowarzyszenia Bochniaków i Miłośników Ziemi Bocheńskiej. Wernisaż uświetnił występ bocheńskiego choru „Salt Singers”. Rekonstruktorzy historyczni występowali w strojach epoki prezentując postaci dowódców legionowych.

Jedną z bardziej interesujących propozycji wystawienniczych i wydawniczych była „Epopcja legionowa” przedstawiająca dzieje formacji utworzonej w 1914 roku, życie codzienne w obozach, praktyki religijne, pola walki oraz szczegółowe kalendarium działań wojennych. Reprodukcje ukazywały też sztukę legionową, prezentowały pieśni legionowe, a nawet medycynę tamtych czasów. Przedstawione biografie dowódców obejmowały wszystkie odłamy polityczne walczące o niepodległość. Premierowa wystawa w Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów (11 listopada 2015 – 31 marca 2016) miała kilka odsłon w muzeach wielu miast.

W roku 2016 postanowiliśmy przypomnieć stolicę Galicji w wielojęzycznym wydawnictwie „Lwów i okolice. Album widoków”. Wiele miejsca poświęcono malarskim reminiscencjom walk o polskość tych terenów.

Bezpośrednio przed rocznicą stulecia ukazały się w 2017 roku problemowe biografie twórców Polski Niepodległej: Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Wojciecha Korfatego, Ignacego Jana Paderewskiego, Józefa Piłsudskiego, Wincentego Witosa. Obecnie przygotowujemy wznowienie tych potrzebnych książek, tym razem w jednym tomie.

Przygotowania do rocznicy stały u źródeł współpracy Muzeum Niepodległości z Narodowym Bankiem Polskim. W centrali NBP otworzyliśmy wystawę „Roman Dmowski 1864 – 1939” (2 listopada-10 grudnia 2017). Powodem zorganizowania tej wystawy był pomysł wyemitowania kolekcjonerskiej monety poświęconej temu współtwórcy Polski niepodległej.

Remont siedziby głównej Muzeum Niepodległości spowodował konieczność alokacji wystaw stałych. Nie mając odpowiednich magazynów postanowiliśmy przenieść je do innych instytucji. Wystawę „Polonia Restituta. Polskie drogi do niepodległości” otworzyliśmy w Muzeum Romantyzmu w Opinogórze 12 listopada 2017. Trwała do 10 listopada 2019, kiedy to oficjalnie zamknięto w tej instytucji obchody Stulecia Niepodległości. Zainteresowaniem cieszył się dwujęzyczny album tej ekspozycji.

Inna wystawa stała Muzeum Niepodległości „Z Orłem Białym przez wieki” przeniesiona została do sali reprezentacyjnej Narodowego Banku Polskiego w Krakowie (wernisaż 5 lipca 2018) a później do oddziału NBP w Katowicach (wernisaż 5 maja 2019). Cechowały te projekty: wielkie zainteresowanie i niezwykła frekwencja, oglądali je bowiem wszyscy interesanci tych banków.

W przededniu rocznicy niepodległości wydaliśmy też obszerny album poświęcony Józefowi Piłsudskiemu (w 2017 roku przypadała 150 rocznica urodzin) w znanej serii „Wielcy Polacy” oraz pierwszy tom, obejmujący lata 1914-1918, serii Polskie Powstania Narodowe. W 2018 ukazał się drugi tom tej edycji, pod nazwą „Polonia Restituta”, obrazujący daty 2019-1921.

Bardzo dużym zainteresowaniem cieszyła się wystawa w Galerii Brama Bielańska „100 portretów na stulecie” Piotra Rafałko (27 października – 12 listopada 2017). Wernisażowi towarzyszył koncert Kwintetu Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. Ukazał się wielobarwny katalog wystawy, wydany w ramach wieloletniego projektu badawczego „Pokolenia Polski niepodległej”. Wystawa prezentująca w jednolitej formie obrazy olejne głównych przywódców politycznych i wojskowych była jedną z imprez uzupełniających konferencję naukową „Bohaterowie drugiego planu w walce o Niepodległość”.

Zainteresowaniem cieszyła się też wystawa (14 – 30 września 2018) i towarzyszący jej katalog „Józef Piłsudski w kolorze”. Mirosław Szponar korzystając ze współczesnych możliwości technologicznych pokolorował znane fotografie. W wydawnictwie prezentowane są oryginały oraz obok, zdjęcia pokolorowane.

W roku 2018 realizowaliśmy kolejny projekt związany z Cytadelą Warszawską. Scenariusz nowej wystawy ukazał się w wydawnictwie książkowym „Więźniowie X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej”. Tu również biogramy uczestników wojen z lat 1914-1921.

„Polska kolęda patriotyczna” (2018) wydana z okazji koncertów organizowanych tradycyjnie w karnawale tym razem poświęcona została przede wszystkim akcentom niepodległościowym.

„Budowniczy II Rzeczypospolitej. Na przywitanie stulecia odzyskania niepodległości” (2018) to zbiór wykładów Mariana Marka Drozdowskiego, głównie wystąpień wygłaszanych w Muzeum Niepodległości. Znalazły się tu między innymi eseje o generałach Józefie Hallerze, Tadeuszu Jordanie Rozwadowskim, Władysławie Sikorskim, Kazimierzu Sosnkowskim i innych dowódcach.

W 2018 roku Endre László Varga przygotował niezwykle potrzebne wydawnictwo „Źródła do dziejów legionistów węgierskich służących w legionach polskich 1914-1918”, korzystając z zasobów archiwów węgierskich oraz polskich.

W ramach projektu edukacyjnego „100 x 100” czyli sto imprez (wystaw, wykładów, lekcji muzealnych) na stulecie przygotowano wystawę „Józef Haller i jego żołnierze”. Popularność tego projektu pozwoliła Wydawnictwu Naukowemu Muzeum Niepodległości wydrukować aż 3 wydania informatora tej wystawy w latach 2018, 2019 i 2020. W tym samym projekcie prezentowano kolejną wystawę „Ormianie Semper Fidelis. W drodze do niepodległości”. Szczególnym zainteresowaniem cieszyła się podczas pokazu w Krakowie, podczas konferencji o podobnym tytule, zorganizowanej przez Bibliotekę Kraków (9-10 października 2018).

Warto przypomnieć, że kilka lat wcześniej ta wystawa była zaprezentowana w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z udziałem błogosławionego Nerses Bedrosa XIX, patriarchy kościoła katolickoormiańskiego (3 grudnia 2013). Wizyta najwyższego zwierzchnika katolików obrządku ormiańskiego z Cylicji związana była z uroczystościami 75 rocznicy śmierci ostatniego metropolity ormiańskiego oraz konferencją naukową „Ormiański pasterz Lwowa ksiądz arcybiskup Józef Teodorowicz”.

Rok stulecia niepodległości zakończyła wystawa „Ważne znaki” Józefa Krzysztofa Oraczewskiego (8 listopada - 2 grudnia 2018) w Galerii Brama Bielańska. Dwujęzyczny katalog oprócz reprodukcji obrazów tego niekonwencjonalnego współczesnego artysty zawiera eseje poświęcone jego twórczości w kontekście przeżywanej ważnej rocznicy.

Zgodnie z przyjętą strategią programową stulecie niepodległości dla nas to nie tylko precyzyjna rocznica wyznaczana datą 1918. To proces rozpoczynający się z wybuchem Wielkiej Wojny, trwający cztery lata do jej zakończenia oraz następny ważne daty: stulecie Traktatu Wersalskiego, stulecie rządu Paderewskiego, stulecie Bitwy Warszawskiej nazywanej Cudem nad Wisłą, stulecie Traktatu Ryskiego.

W te założenia wpisuje się słownik biograficzny Zbigniewa Judyckiego.

Korekta
Anna Kozyra

DTP
Krzysztof Woźniak

Redakcja techniczna
Ewelina Pilawa-Soroka

Promocja
Jarosław Jaskólski

ISBN 978-83-66640-19-1

Wydawnictwo Naukowe Muzeum Niepodległości
Identyfikator 42 700
X Pawilon Cytadeli Warszawskiej
ul. Skazańców 25; 01-532 Warszawa
historia@muzeumniepodleglosci.art.pl